

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	AFDELING	PORT. HOUDER
3561971	elferdink, sanne	SBO-SR	Gerard Gerrits
ONDERWERP			
3561971 – Visie Spoorzone Hengelo Enschede			

BESLUIT

De gemeenteraad besluit:

1. De visie Spoorzone Hengelo Enschede als richtinggevend beleidskader vast te stellen en te gebruiken als een van de bouwstenen voor de omgevingsvisie

INLEIDING

Sinds begin 2021 werken we samen met de gemeente Enschede aan de uitwerking van de Spoorzone Hengelo Enschede. Deze samenwerking is voortgekomen uit gesprekken rond de Omgevingsagenda Oost. Tussen Rijk, provincie en regio is in dat kader afgesproken dat op een aantal thema's van nationaal belang zijn, wordt samengewerkt. Eén van de opgaven is "Internationale en bereikbare technologische topregio Twente". Daarbij is de afspraak gemaakt om onder de noemer Spoorzone Hengelo Enschede onderzoek te doen naar de mogelijkheden de agglomeratiekracht en samenhang van topwerklocaties en stationsgebieden in Twente te versterken. Dit moet bijdragen aan het versterken van het vestigingsklimaat en de aanpak voor duurzame verstedelijking voor wonen, werken en regionale bereikbaarheid.

Als uitwerking van deze afspraak is het afgelopen jaar met Enschede gewerkt aan een gezamenlijk verhaal en ontwikkelstrategie. Dit heeft geresulteerd in de voorliggende visie. Deze visie is een stip op de horizon waarbij de kansen en ambitie voor de Spoorzone Hengelo Enschede in beeld zijn gebracht.

ARGUMENTEN

1.1 De visie draagt bij aan onze ambitie van de groene technologische top regio.

In onze koers 2040 en de omgevingsvisie 2^e fase "Hart van Hengelo" hebben we de ambitie vastgelegd om de high tech sector en maakindustrie de komende decennia verder te ontwikkelen als motor voor de sociaaleconomische ontwikkeling van onze regio. De ontwikkeling van de high tech sector zorgt voor banen, stimuleert de welvaart en verhoogt de potentie voor het voorzieningenniveau. In 2040 behoren we als regio tot de top drie van groene technologische regio's van Nederland en hebben we een sterke internationale concurrentiepositie in de maakindustrie. We zetten de maakindustrie in om onze stad in een duurzame en gezonde richting te ontwikkelen. De doorontwikkeling van de maakindustrie in Hengelo en Twente tot topsector is alleen mogelijk bij een brede sociaaleconomische ontwikkeling van onze stad als fundament. Belangrijke aspecten daarbij zijn een breed en gevarieerd voorzieningenniveau, een goede bereikbaarheid, voldoende brede werkgelegenheid, en voldoende aanbod van (betaalbare) woningen voor diverse bevolkingsgroepen in een aantrekkelijke woonomgeving. De ontwikkeling van en samenwerking in de Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE), zoals omschreven in de bijgaande visie, kan worden gezien als belangrijke stap om deze ambitie waar te maken.

1.2 De visie beschrijft de bijdrage van Hengelo en Enschede aan de groene technologische topregio Twente.

De ontwikkeling tot groene technologische topregio gaat niet vanzelf. Een van de grote opgaven om deze ambitie te halen is om op lange termijn een voldoende, gevarieerde, goed opgeleide en ondernemende beroepsbevolking te houden. Net als in veel andere regio's hebben we te maken met een structurele krapte op de arbeidsmarkt. Daar komt bij dat de (beroeps) bevolking in Twente nauwelijks groeit, terwijl andere stedelijke regio's in het land wel structureel groeien. Te veel jonge mensen verlaten Twente om bijvoorbeeld in de Randstad te gaan studeren of werken. Velen van hen komen daarna niet meer terug. Dit vormt een grote bedreiging van de Twentse maakindustrie waar juist behoefte is aan voldoende (jong) talent om als werknemer of ondernemer (innovatieve start ups) aan de slag te gaan. Het vasthouden en aantrekken van talenten is dé belangrijke opgave van de beide steden. Niet alleen het aantrekken van talent in de techniek is nodig. Voor de maakindustrie is ook een brede ontwikkeling van de beroepsbevolking cruciaal. We

willen de huidige kwaliteit behouden en versterken. Om dit te kunnen doen en het draagvlak voor de voorzieningen voor alle inwoners te behouden, is groei noodzakelijk. We willen kwalitatief en kwantiteit groeien om een aantrekkelijk woon- en werkgebied te blijven met banen voor alle opleidingsniveaus en diversiteit in woonaanbod voor iedereen. Het werk gaat daar waar het talent is. Als we niet aantrekkelijk zijn, zal het werk op termijn vertrekken naar andere regio's. Om voor iedereen voldoende perspectief te houden op een gezonde en aantrekkelijke arbeidsmarkt is het nodig om te blijven investeren in de randvoorwaarden voor een goede woon-, leef- en werkomgeving. Dat vraagt om een stip op de horizon en het maken van duidelijke keuzes. De visie voor de Spoorzone Hengelo Enschede legt die stip vast en maakt deze keuzes. De ontwikkelingen in de Spoorzone Hengelo-Enschede leveren een belangrijke bijdrage om de sociaaleconomische ontwikkeling in de regio te versterken en om een aantrekkelijk werk-, woon- en leefklimaat voor het aantrekken en behouden van talent te bieden.

1.3 De visie verankeren we in onze omgevingsvisie voor het stedelijk gebied voor Hengelo

In Hengelo stellen we de omgevingsvisie in drie fasen op. We zijn begonnen met de omgevingsvisie Hengeloos Buiten, de visie voor het buitengebied. De tweede fase wordt gevormd door de omgevingsvisie voor de binnenstad en Hart van Zuid: Hart van Hengelo, welke op 22 november 2022 door de raad is vastgesteld. De derde fase is de omgevingsvisie voor de rest van de stad. Deze drie fasen worden daarna geïntegreerd tot één samenhangende visie voor ons hele grondgebied.

Met het vaststellen van de visie voor de Spoorzone Hengelo Enschede geeft de raad dit mee als bouwsteen voor de omgevingsvisie. De visie SHE nemen we op als kader voor de omgevingsvisie stedelijk gebied. Het vraagstuk voor de omgevingsvisie stedelijk gebied zit op het verankeren en ruimtelijk vertalen van SHE. Bij het vaststellen van de totale omgevingsvisie maakt de raad finale afwegingen over de ruimtelijke ontwikkelingen van Hengelo voor de lange termijn. Voor individuele deelontwikkelingen in de SHE komen we altijd terug naar de raad voor de ruimtelijke kaderstelling en mogelijke investeringen, waarbij de raad alsdan kan beoordelen of de deelontwikkelingen voldoende bijdragen aan de doelen van de SHE en of eventuele investeringen voldoende opwegen tegen de doelen die we willen realiseren.

1.4 De Spoorzone Hengelo Enschede (SHE) werkt als verbindende factor

Het gebied is ruwweg gelegen tussen de stations Enschede, Kennispark en Hengelo langs het spoor en Hengelosestraat/ Enschedesestraat en hier komen alle kansen en opgaven van Twente samen. De stationsomgeving, binnenstad en Hart van Zuid maken hier onderdeel van uit. In de SHE komen enerzijds stedelijke dynamiek, mobiliteit en toptechnologie en anderzijds ontspanning en landschap samen. Het vormt een afspiegeling van de rijke Twentse kwaliteiten met een innovatief kennispark als knooppunt voor toptechnologie, de vooruitstrevende Universiteit Twente, Saxion, ROC van Twente, toonaangevende sportvoorzieningen en landschappelijke parels. De historie is voelbaar, met name rond de stationsgebieden van Hengelo en Enschede. Vanuit haar kwaliteiten biedt SHE een unieke kans om de toegevoegde waarde van de corridor Zwolle-Twente-Münster te vergroten en te fungeren als katalysator voor de ontwikkeling van Hengelo en Enschede, de regio en Nederland als geheel. Het biedt de kansen om bijzondere en onderscheidende woon- en werkmilieus te maken en voorzieningen toe te voegen. Dit is nodig om talenten vast te houden en groeiende bedrijven vast te houden.

1.5 Gezamenlijke focus geeft kracht

De visie is een belangrijke stap in het gezamenlijk proces van de gemeenten Hengelo en Enschede om de doelen van de steden te versnellen. Door de krachten van Hengelo en Enschede als een sterk samenhangende verstedelijkingsopgave te bundelen, brengen we meer focus aan in onze ambitie voor Twente. Het gezamenlijk verhaal en een gezamenlijke ontwikkelstrategie, zoals opgeschreven in de visie, lanceert het gebied op een schaal die recht doet aan de wens om de regionale, nationale en internationale betekenis van Twente te laten groeien.

Voor alle gesprekspartners (medeoverheden en markt) geldt dat er bereidheid is om te investeren als de vragende partijen een duidelijk beeld kunnen neerzetten wat ze naar de toekomst toe te bieden hebben en wat er mogelijk is. Het aantrekken van investeringen en subsidies vraagt om duidelijkheid en het maken van keuzes. Als we samen optrekken en Enschede en Hengelo niet zien als twee aparte steden, maar als een stedelijke agglomeratie, kunnen we meer massa maken en ontstaan andere afwegingen en kansen dan wanneer we afzonderlijk blijven programmeren. Inclusief een verbeterde samenwerking tussen de drie O's. Samen zijn we sterker. En wie kiest wordt gekozen. Met de visie Spoorzone Hengelo Enschede doen we dat. Het helpt ons in gesprekken met de provincie, het Rijk, Europa en met mogelijke investeerders. De doelen van de SHE sluiten aan bij de doelen van de provincie en de doelen van het Rijk. Het stelt ons in staat nieuw programma aan te trekken voor wonen, werken, innovatie en verblijven, mede gelet op de

Euregionale verbinding met het Duitse achterland en de strategische verbindinglijnen Zwolle-Münster en Amsterdam-Berlijn. Hengelo en Enschede komen met de Spoorzone als ruggengraat letterlijk en figuurlijk centraler op de kaart te liggen en kunnen daarmee een belangrijke bijdrage leveren aan de ruimtelijk-programmatische opgaven in Nederland.

1.6 De opgaven in het gebied zijn groot en deels ook gemeente overstijgend

Door de ligging van de beide steden en de voorzieningen en kwaliteiten van het stedelijk gebied Hengelo/Enschede ligt het voor de hand dat de beide steden samen de SHE oppakken. Er is een grote verwevenheid tussen beide gemeenten, inwoners en partners. Daarom is het nodig om onderling de prioriteiten af te stemmen, geldstromen te bundelen, de verschillende belangen met elkaar te verbinden en samen op te trekken. Het verwezenlijken van onze ambities vraagt om een intensieve samenwerking tussen de beide gemeenten en tussen overheden, bedrijfsleven en onderwijs. Samen met Enschede zoeken we naar de goede samenwerkingsvorm voor de opgaven in het gebied. In de komende periode komen wij bij de raad terug om hierover te praten en daarna richting te geven aan de samenwerking.

1.7 De visie geeft een lange termijnvisie en geeft richting op hoofdlijnen

In de Spoorzone Hengelo Enschede lopen al projecten, zoals Centrumkwadraat en Tweekelerveld in Enschede en de gebiedsontwikkeling Hart van Zuid en de binnenstad in Hengelo. De komende periode zullen ook andere projecten worden opgestart. Bij die deelontwikkelingen komen we terug bij de raad en zullen we telkens aangeven hoe ze passen in de doelen van de SHE en hoe het project bijdraagt aan de ambitie. Het vaststellen van de visie voor de SHE biedt ook de mogelijkheid om samen met Enschede te verkennen welke ontwikkelingen en investeringen we gezamenlijk doen en hoe we dat gaan organiseren. Als stip op de horizon zien we in het gebied kansen voor het toevoegen van uiteindelijk 10.000 tot 15.000 woningen, ca. 9.000- 12.000 arbeidsplaatsen, versterking en toevoeging van bijbehorende voorzieningen. Om dit mogelijk te maken zijn kwaliteitsimpulsen nodig in mobiliteit en openbare ruimte. Klimaatadaptatie en de wateropgave zijn daarbinnen belangrijke thema's.

1.8 De inhoud en het proces zijn met de belangrijke stakeholders afgestemd

De visie SHE is in afstemming tussen de beide gemeenten opgesteld. In dat proces heeft veelvuldig participatie plaatsgevonden:

- Met belangrijke stakeholders in het gebied, zoals bedrijven, onderwijsinstellingen Universiteit Twente, Saxion, ROC, waterschap, provincie, corporaties en marktpartijen zijn regelmatig strategiesessies en bijpraatmomenten georganiseerd. De stakeholders zijn gevraagd om input voor de Spoorzone Hengelo Enschede.
- Er is daarnaast is 1 op 1 met verschillende belanghebbenden gesproken.
- Op de bouwbeurs Provada zijn afgelopen jaar landelijk werkende marktpartijen geïnterviewd hoe zij aankijken tegen de SHE en de kansen daarbij. Deze input is eveneens meegenomen in de uiteindelijke visie.
- Ook met de provincie Overijssel heeft, naast hun bijdrage in de strategiesessies, apart afstemming plaatsgevonden over de visie. De SHE sluit aan bij het provinciaal beleid.
- Voor de beide gemeenteraden zijn het afgelopen jaar een drietal gezamenlijke bijeenkomsten georganiseerd waarbij de raden hun input konden geven.

Er is en wordt geparticipeerd en gecommuniceerd conform het Denkkader Participatie. Met Enschede is afgesproken de verdere participatie over de visie mede vorm te geven in de processen van de beide omgevingsvisies.

KANTTEKENINGEN

1. Om de uitwerking te laten slagen is samenwerking nodig tussen veel partners.

De opgave is breed, er spelen meerdere trajecten en projecten in verschillende fasen en op verschillende schaalniveaus. Het is van belang focus aan te brengen en te houden. Er zijn veel verschillende partijen, zoals corporaties, onderwijsinstellingen, marktpartijen, bedrijfsleven, medeoverheden en beide gemeenten, betrokken met verschillende rollen en (financiële) belangen. Bij de uitwerking moeten we rekening houden met verschillende processen en trajecten in verschillende fasen op verschillende schaalniveaus. De kunst is dat we bij de verdere uitwerking samen tot keuzes komen vanuit een gezamenlijk perspectief voor de Spoorzone Hengelo Enschede en niet vanuit het perspectief van 1 partij, 1 gemeente of 1 project. De samenwerking gaat verder dan alleen om afstemmen. Het gaat er ook om hoe we van afstemmen naar het gezamenlijk maken van keuzes gaan, waarbij we ervoor moeten zorgen dat er een bestendige samenwerking ontstaat vanuit een "één agglomeratie"-gedachte.

2. Wanneer de lobby niet slaagt, blijft onze directe invloed op de snelheid beperkt. De kans van slagen neemt toe als we via lobby, onder meer gericht op provincie en het Rijk, geldstromen op gang kunnen brengen voor de stedelijke vernieuwing, klimaatadaptatie en wateropgave, mobiliteitsopgave. Gezamenlijk maken de beide steden hier meer kans op. Wanneer de lobby niet slaagt, blijft onze directe invloed op de snelheid beperkt. Daarom is de provincie al nauw betrokken bij de invulling van de SHE. Dit vergroot de draagkracht om ook richting Rijk te kunnen handelen. Inmiddels is een regulier overleg tussen de Twentse steden en provincie opgestart en werken we samen met Almelo en de provincie aan een regionale stedelijke investeringsagenda om te zorgen dat hier slagvaardig op kan worden ingespeeld.
3. De SHE en de samenwerking tussen Hengelo en Enschede is geen uitsluiting van de andere Twentse gemeenten. Als we de doelen van de SHE realiseren zal Twente als geheel hier voordeel van hebben. Daarnaast blijven Hengelo en Enschede met andere gemeenten in de regio samenwerken op allerlei thema's. We doen dat in het bijzonder met Almelo op het gebied van verstedelijking en de drie steden als motor van de Twentse economie.
4. Wanneer we geen cofinanciering organiseren betekent dit dat we de ambitie niet gaan halen. Om subsidies binnen te kunnen halen en de ontwikkeling van de SHE mogelijk te maken moeten er in de toekomst middelen worden vrijgemaakt om cofinanciering te organiseren. Wanneer we dit niet organiseren betekent dit dat we de ambitie niet gaan halen. Ook voor provincie, Rijk en Europa is cofinanciering vaak een belangrijke randvoorwaarde. We zien in lopende projecten zoals de binnenstad en Hart van Zuid dat dit al werkt.
5. Gebrek aan personeel kan vertraging in de implementatie veroorzaken. Het organiseren van ambtelijke capaciteit in de komende jaren is een blijvend aandachtspunt voor de slagkracht. We zien de SHE als een majeure ontwikkeling. De projecten die daaruit voortkomen hebben dan ook prioriteit.

VERVOLG

Bouwsteen voor omgevingsvisie

De visie Spoorzone Hengelo Enschede is onderdeel van het kader voor de omgevingsvisie en is daarmee een bouwsteen voor de omgevingsvisie voor Hengelo en voor Enschede. De visie geeft daarmee verdere richting aan al lopende projecten in het gebied. Voor de mogelijke nieuwe projecten in het gebied biedt het sturing en laat het zien dat de potentie groter is wanneer we de verschillende opgaven integraal vanuit het schaalniveau van de SHE benaderen. (Denk hierbij aan de gebiedsvisie die we momenteel uitwerken voor de KMS-locatie in Hart van Zuid).

De finale verankering vindt plaats bij de vaststelling van de omgevingsvisie voor het hele grondgebied van Hengelo, alsook voor die van Enschede. Binnen de trajecten van de beide omgevingsvisies wordt de verdere participatie opgepakt. In Hengelo gebeurt dat conform het Denkkader Participatie.

Samenwerking

De vorm van de samenwerking met Enschede op SHE is nog niet bepaald, daarvoor volgen in een later stadium voorstellen. Wij komen daar dan bij de raad op terug en gaan daarover met u in gesprek.

Financiële consequenties

Bij de visie hebben we een ontwikkelstrategie opgesteld. De hoofdlijn van de ontwikkelstrategie is ter informatie bijgevoegd. Op basis van de ontwikkelstrategie is een eerste financiële verkenning uitgevoerd. Die verkenning laat zien dat voor de ambitie van SHE een investering nodig is van ruim 600 miljoen euro. Het gaat hier om de totale publieke benodigde investeringen, dus niet om de totale publieke en private investering. Dit is zeker geen opgave van de beide steden alleen of zelfs alleen samen met de provincie. De ontwikkeling van de SHE (met verbinding naar Duitsland) is van nationaal belang. De visie is dan ook een belangrijke bouwsteen voor het gesprek met het Rijk en met Europa. De investeringen zijn niet allemaal op korte termijn nodig, maar zijn nodig voor een periode tot circa 2040/2050. De voor de ambitie van SHE benodigde 600 miljoen euro betreft de eerste indicatie van de benodigde investeringen in Enschede en Hengelo samen voor de meest ambitieuze invulling van de opgave. De komende periode zal verder invulling worden gegeven aan de ontwikkelstrategie.

Het vaststellen van de visie voor SHE heeft nu geen financiële consequenties. De raad geeft nu geen toestemming tot het doen van nieuwe investeringen. Alle nieuwe investeringen zullen met dekkingsvoorstellen telkens aan de raad ter besluitvorming worden voorgelegd. Dit loopt via het proces van de P&C-cyclus/ begroting. Er wordt ondertussen ook gewerkt aan een gemeentelijke

investeringsagenda waarmee een eerste perspectief wordt gegeven van de gemeentelijke dekkingsmogelijkheden voor de opgave. Dit jaar wordt de gemeenteraad meegenomen in de invulling van de gemeentelijke investeringsagenda.

Communicatie en participatie

Voor verdere communicatie en participatie wordt nadrukkelijk de samenwerking gezocht met de gemeente Enschede en andere partners die zich in de SHE bevinden. Met Enschede is afgestemd het visiedocument SHE niet apart ter inzage te leggen. Maar de verdere participatie over de visie mede vorm te geven in de processen van de beide omgevingsvisies. Er is en wordt in Hengelo geparticipeerd en gecommuniceerd conform het Denkkader Participatie. Verder is op 11 april weer een bijeenkomst met alle stakeholders georganiseerd, waarbij het definitieve visiedocument zal worden gepresenteerd, ondersteund door een kort filmpje. Daarbij is ook een toelichting gegeven op het vervolgproces van de vaststelling van de visie voor de Spoorzone en de participatiemomenten.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Visie Spoorzone Hengelo Enschede "Yes she can!"

Bijlage 2: Ontwikkelstrategie Spoorzone Hengelo Enschede

RAADSBSLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3561971	elferdink, sanne	SBO-SR	Gerard Gerrits
ONDERWERP			
3561971 - visie Spoorzone Hengelo Enschede			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGELo BESLUIT:

De gemeenteraad besluit de visie Spoorzone Hengelo Enschede als richtinggevend beleidskader vast te stellen en te gebruiken als een van de bouwstenen voor de omgevingsvisie

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

In het hart van Twente ligt het stedelijk gebied van Hengelo en Enschede. De Spoorzone Hengelo Enschede (SHE) vormt de verbindende factor tussen beide steden. In de SHE komen enerzijds stedelijke dynamiek, mobiliteit en toptechnologie en anderzijds ontspanning en landschap samen. Het vormt een afspiegeling van de rijke Twentse kwaliteiten met een innovatief kennispark als knooppunt voor toptechnologie, de vooruitstrevende Universiteit Twente, Saxion, ROC van Twente, toonaangevende sportvoorzieningen en landschappelijke parels. De historie is voelbaar, met name rond de stationsgebieden van Hengelo en Enschede. Vanuit haar kwaliteiten biedt SHE een unieke kans om de toegevoegde waarde van de corridor Zwolle-Twente-Münster te vergroten en te fungeren als katalysator voor de ontwikkeling van Hengelo en Enschede, de regio en Nederland als geheel. Het biedt de kansen om bijzondere en onderscheidende woon- en werkmilieus te maken en voorzieningen toe te voegen. Dit is nodig om talenten vast te houden en groeiende bedrijven vast te houden. Voor dit gebied is nu een visie opgesteld als stip op de horizon waarbij de kansen en ambitie voor het gebied in beeld zijn gebracht. De visie SHE nemen we op als kader voor de omgevingsvisie stedelijk gebied.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGELo,

DATUM

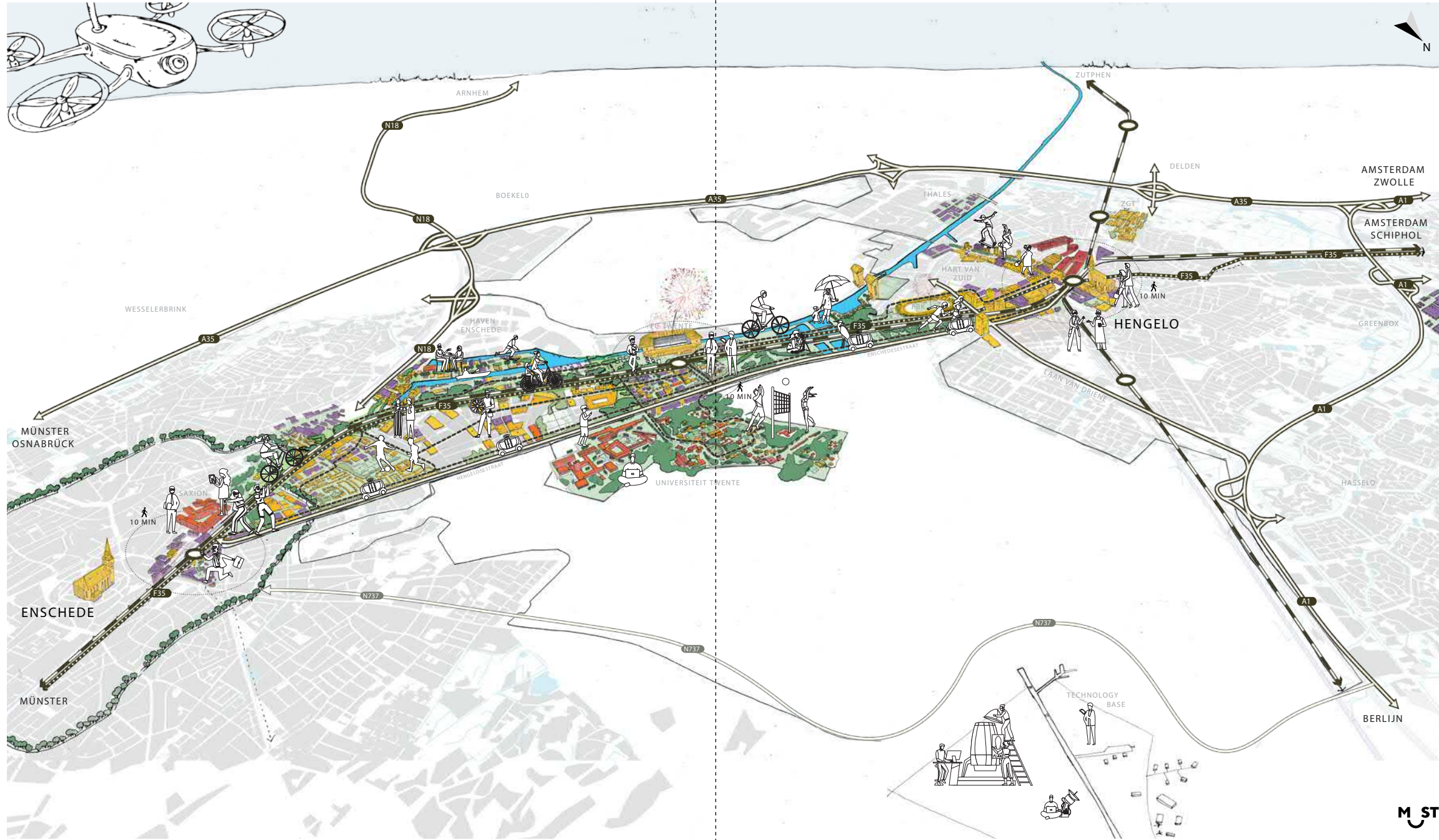
De griffier

De voorzitter

**YES
SHE
CAN!**

SPOORZONE HENGELO ENSCHDE, DE AANJAGER VAN TOPTECHNOLOGISCH TWENTE

YES
SHE
CAN!

VOORWOORD

Jeroen Diepemaat

Gerard Gerrits

Voor u ligt het positionpaper Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE). SHE is een uniek gebied in Nederland, waar mobiliteit, wonen, hightech bedrijvigheid, kennis en onderwijs samenkomen. De gemeenten Hengelo en Enschede hebben de handen ineen geslagen en trekken hier samen in op. SHE is het kloppend hart van Twente en de Euregio en vormt de ruggengraat van het stedelijke gebied van Hengelo en Enschede. SHE is meer dan een spoorzone. Het is een samensmelting van drie stationsgebieden in twee gemeenten tot één levendig stads-district. Binnen deze internationale top-technologische regio wonen nu al ruim 240.000 mensen en heeft het potentieel om te groeien tot dé nieuwe kennismetropool van het land.

Hier vind je het Kennispark, waar bedrijven en onderzoeksinstituten samenwerken aan innovatieve projecten en producten. Het is de thuisbasis voor de Universiteit Twente, een van de topuniversiteiten in Nederland op het gebied van technische wetenschappen, technologie. En voor de Saxion Hogeschool en de vakopleidingen bij het ROC van Twente. In SHE vind je spin-offs, mobiliteit, bedrijvigheid en levendigheid. Je vindt er de grootste stedelijke ontwikkelingsprojecten van Oost-Nederland, die goed zijn voor duizenden nieuwe woningen in een stedelijke dynamische woon-, werk en leefomgeving.

SHE geeft je de ruimte om te experimenteren. SHE zit vol kennis en ondernemerschap. SHE is een kweekvijver voor innovatieve technologische toepassingen. SHE bindt talent aan de regio en geeft de ruimte om te verbinden, te vestigen en te ontwikkelen. De voorwaarden zijn er. De ambities ook. Daarom dagen we u uit om SHE samen met ons vorm te geven. SHE heeft het namelijk in zich. Yes SHE can!

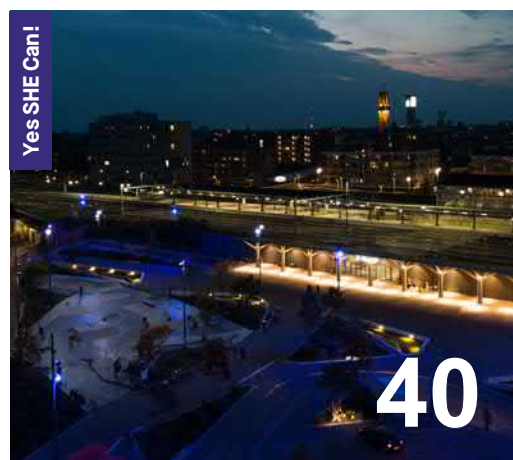
Jeroen Diepemaat
Wethouder gemeente Enschede

Gerard Gerrits
Wethouder gemeente Hengelo

INHOUD

6

7

1. Potentie van Twente	8
1.1 Dynamisch, stedelijk en groen	11
1.2 Internationale top-technologie regio	11
1.3 SHE: het kloppend hart van Twente	17
2. Wie is SHE?	30
2.1 Wie is SHE?	32
2.2 SHE: Een gebied van versnellen en vertragen	32
3. Yes SHE Can!	40
3.1 SHE is een versneller: Economisch hart van Twente	42
3.2 SHE is een vertrager: Groen en stedelijk goud	50
3.3 SHE maakt de schaa sprong	51
3.4 De gezichten van SHE	53
4. Aan de slag met SHE	62
4.1 SHE als langjarig programma	64
4.2 Drie programma's voor SHE	64
4.3 Organisatie	68
4.4 Niet alleen toekomst, SHE is al begonnen!	69
Colofon	70

POTENTIE
VAN
TWENTE

1.1 Dynamisch, stedelijk en groen

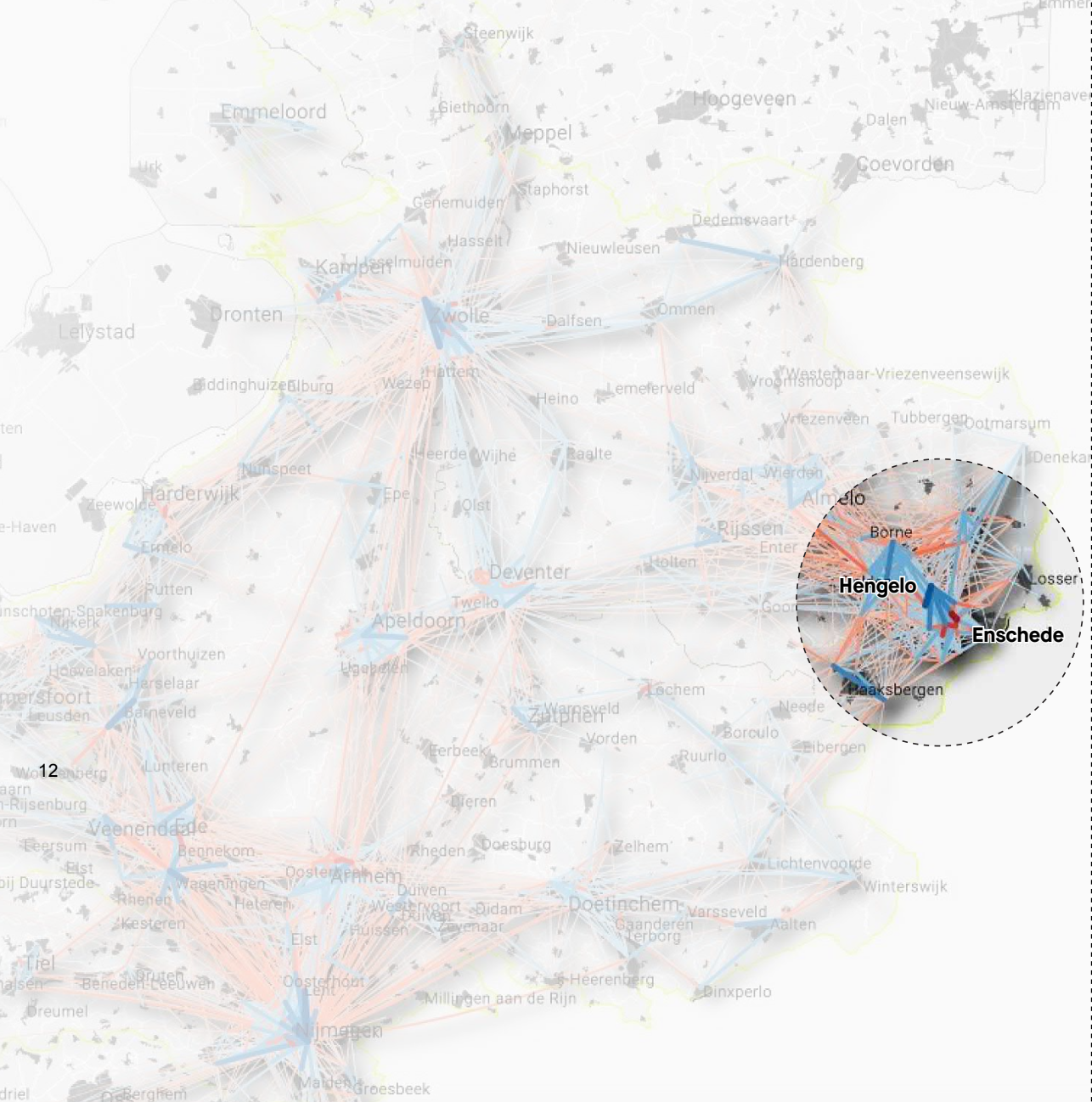
Wie het over het Twentse leven heeft vormt al snel een beeld. Charmante, glooiende landschappen onderbroken door karakteristieke coulissen nodigen uit tot buiten zijn. Het is groots wonen op een ontspannen manier in de dorpen en groene buitenwijken. De buurman is een goede bekende en de gemeenschapszin van de Tukkers is groot. Het is een gevoel van trots en identiteit met tastbare industriële historie en de voetballers van FC Twente die zich door het hele land laten gelden.

Maar Twente is veel meer dan deze eerste associaties. Twente is met meer dan 600.000 inwoners een regio van formaat met een rijke historie én nieuw stedelijk elan. Stedelijke voorzieningen zijn goed, divers en worden steeds aantrekkelijker. Knappe koppen en vaardige handen komen tot bloei op goedscorende onderwijsinstellingen, van universitair tot mbo-niveau. Het goed verbonden Twente heeft economische relevantie als technologische hotspot en is inmiddels een thuisbasis voor toonaangevende bedrijven. Zo kijkt Twente optimistisch naar de toekomst zonder haar authenticiteit en haar landschappelijke kwaliteiten uit het oog te verliezen.

1.2 Internationale top-technologie regio

Door de jaren heen heeft Twente zich - gestoeld op een fijnmazig regionaal netwerk - bewezen als top-technologie regio met een internationaal karakter.¹ Het aandeel kenniswerk in de lokale economie is hoog en neemt nog altijd toe, vooral gedreven door innovatieve industriële bedrijvigheid. Twentse bedrijven zoals Demcon, Aeronamic, Holland Hydraulics, Enerpac ontwikkelen met hun creatieve vermogen hoogstaande processen en producten die antwoord geven op de grote maatschappelijke uitdagingen van Nederland en de wereld. Gedreven vanuit het ecosysteem van sterke maakindustrie, MKB, kennisinstellingen en vakscholen vormt de regio een kraamkamer voor succesvolle bedrijven met een hoog kennisniveau. Zij bedenken de innovaties van de toekomst, van medische hulpmiddelen tot microchips die functies combineren waar vroeger complete labs voor nodig waren. Met ruim 3.800 bedrijven en 31.000 banen in de High Tech Systems and Materials (HTSM) sector is technologie van grote importantie voor de regio en het land.

¹ - De UT is in 2021 voor de vijfde keer op rij de meest ondernemende universiteit van NL volgens Scienceworks.

Pendelstromen van kenniswerkers in Oost-NL:
De technologiesector van Twente vormt een interstedelijk systeem van werk- en woonlocaties. Het gebied tussen Hengelo en Enschede zou tussen werkdag als magneet voor kenniswerkers en -industrie. Binnen de blauwe pendelstromen vinden meer bewegingen plaats dan je zou verwachten vanuit vraag en aanbod qua kenniswerkers. Binnen de rode verbindingen minder. (Gebaseerd op Tordoir, 2017)²

Door haar unieke ligging vormt Twente een springplank naar de rest van Europa. Met de ontwikkelingen rondom de corridor Zwolle-Twente-Münster wordt de regio nog beter verknoopt. Deze lijn verbindt 1,3 miljoen werkenden en studenten en brengt de Randstad en het buitenland dichterbij. Via zakelijke vluchten vanaf Airport Twente is de regio daarnaast ook op de lange afstand goed met de wereld verbonden. De goede verbindingen bieden kansen voor het aantrekken van nieuw talent en de uitbouw van grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden binnen bedrijfsleven en onderwijs, bijvoorbeeld rondom medische technologie en een batterijcluster. Het speelveld reikt voorbij de grenzen van de regio, naar de rest van Nederland, Duitsland en Europa.

Zonder deze vruchtbare bodem kan menig succesvol bedrijf niet doorgroeien binnen de regio en wordt zo gedwongen naar elders te vertrekken.

De potentie om de economische en technologische kracht verder te versterken is groot, maar verzilvering is geen vanzelfsprekendheid. Om de belofte waar te maken zal Twente haar aantrekkingskracht richting kenniswerkers moeten vergroten, haar netwerk meer moeten openstellen en blijven inzetten op een vitale, levendige werk-, woon en leefomgeving waar innovatie gedijt. De rijkheid van Twente moet sneller en beter gevoeld worden om meer nieuwkomers te vinden en te binden.

Met haar dynamisch ecosysteem en sterke internationale verknoping is de uitgangspositie van Twente goed. Tegelijkertijd loopt de regio tegen haar grenzen aan. Het Twentse netwerk is krachtig maar weet zich nog moeilijk te profileren. Het veelzijdige gezicht van Twente is buiten de regio vaak maar beperkt bekend.

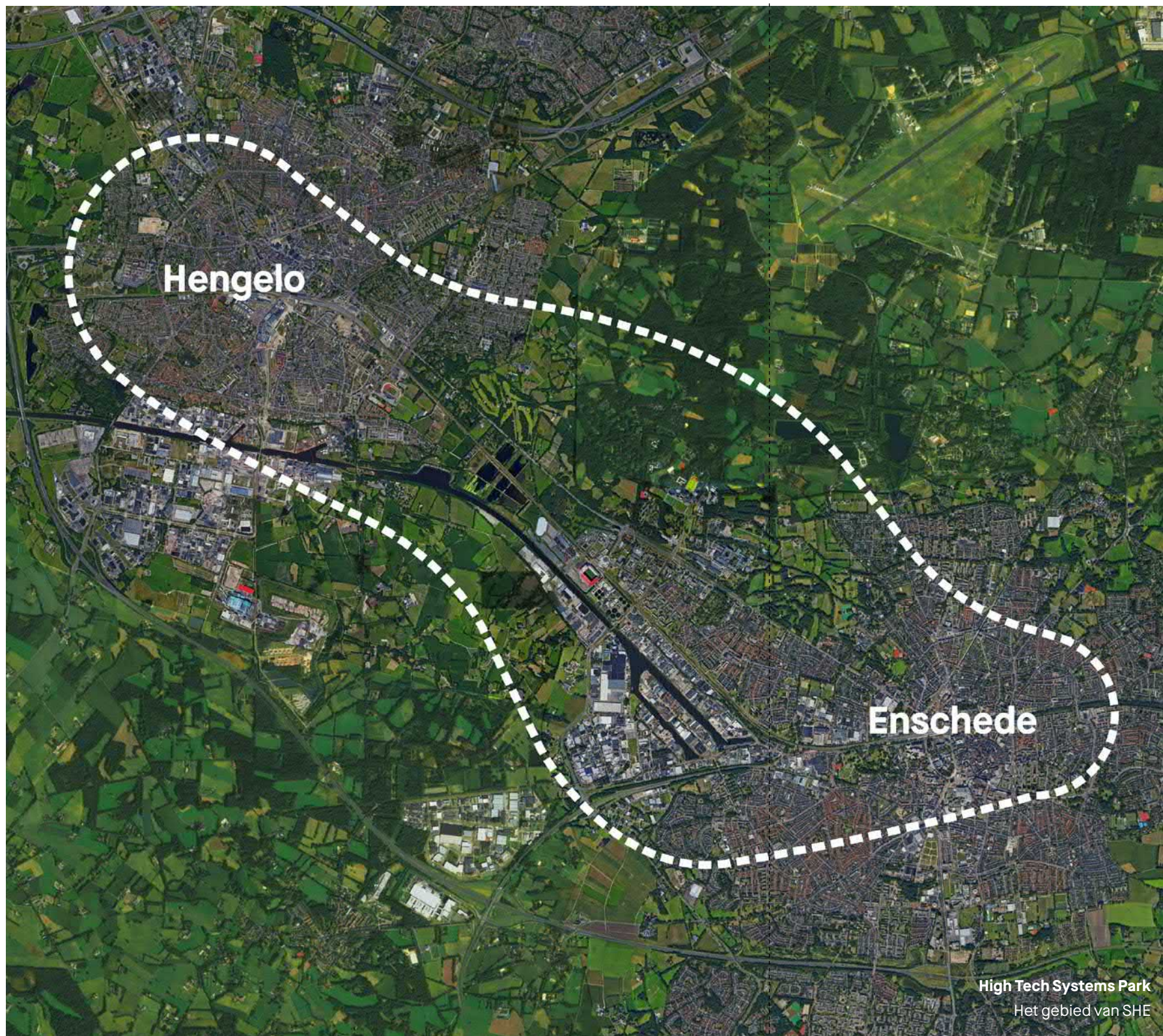
14

Centrumkwadraat

15

Kristalbad

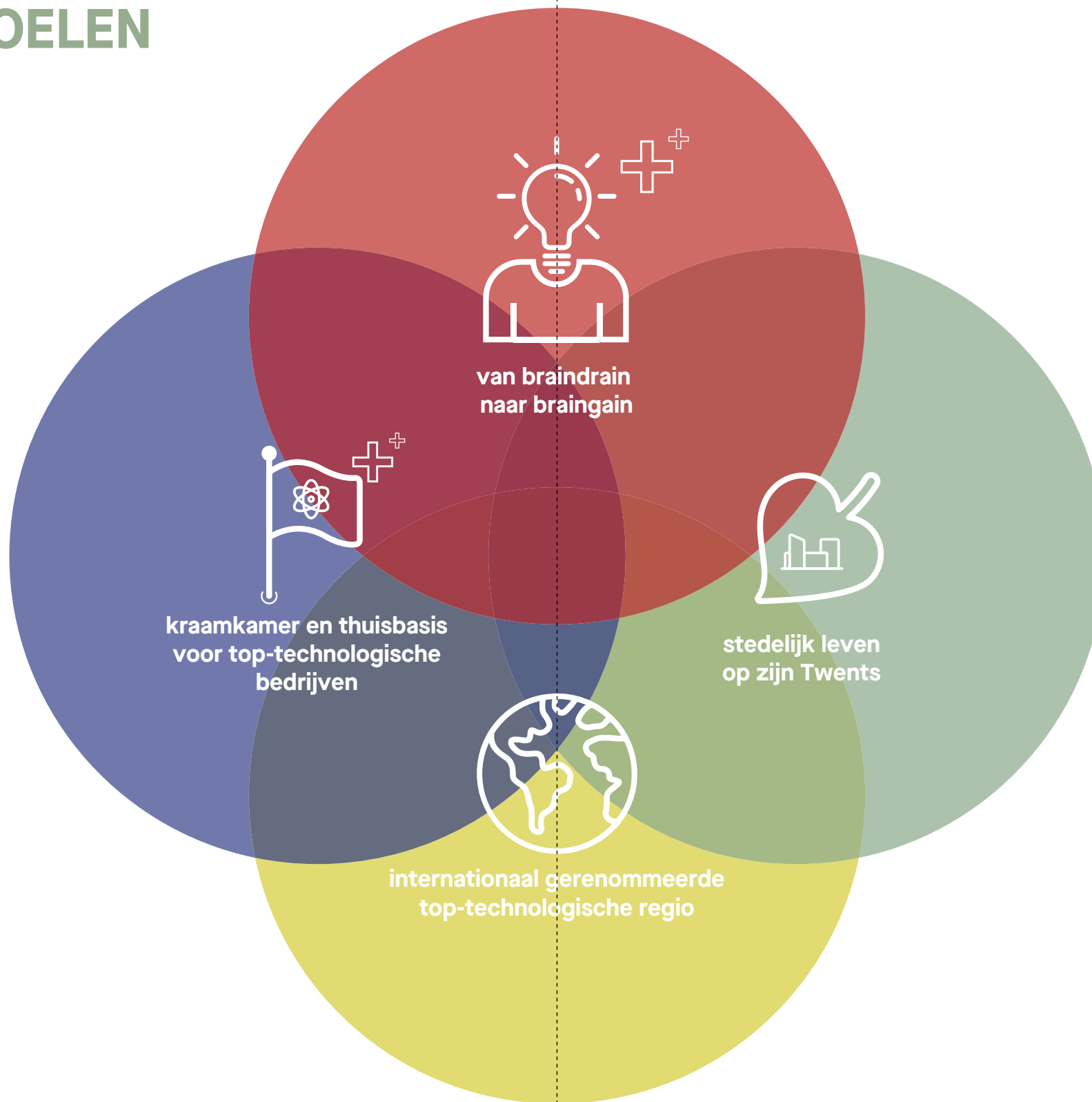

1.3 SHE: het kloppend hart van Twente

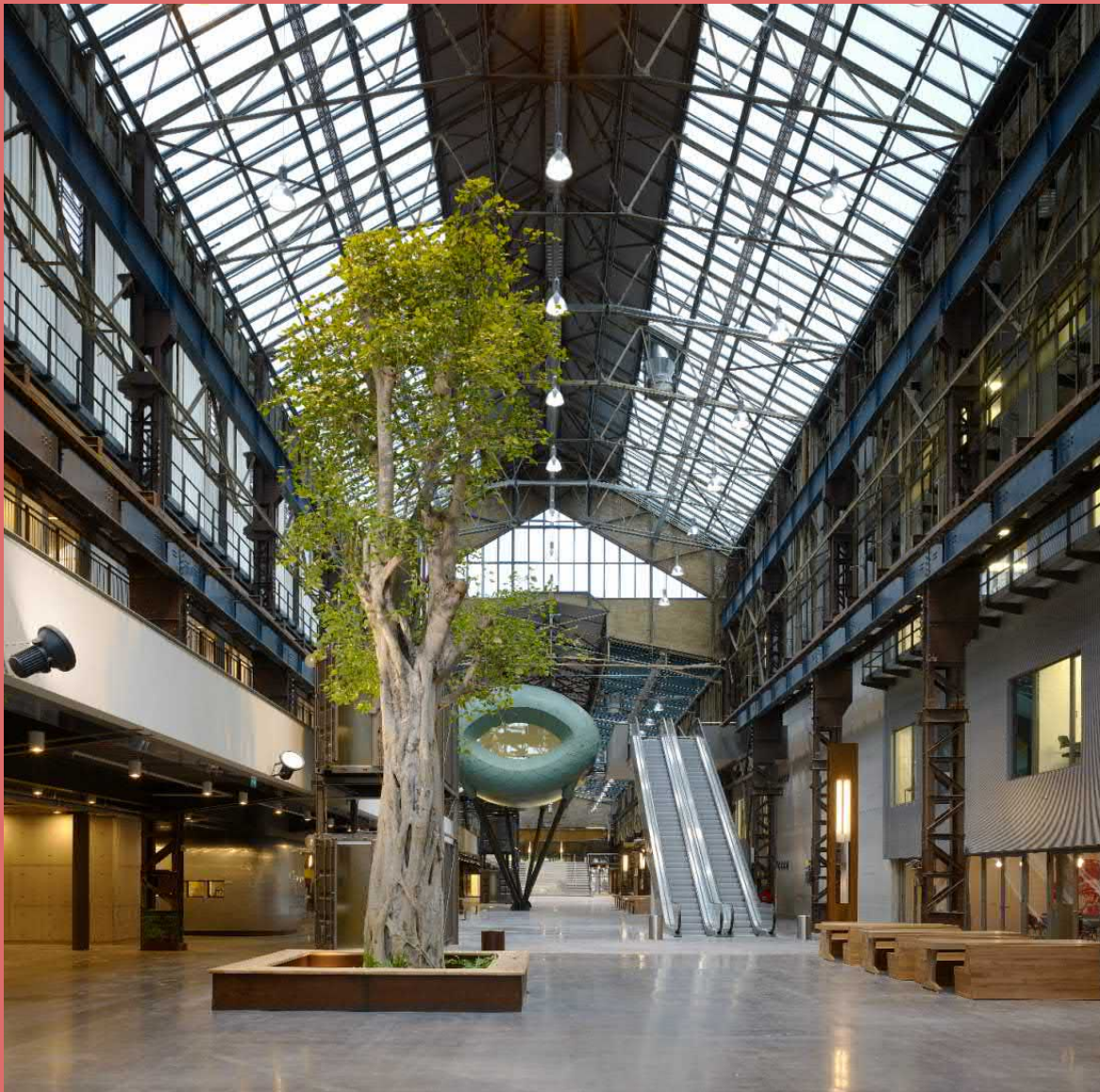
In het hart van dynamisch Twente ligt de Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE). Dit gebied vormt de ruggengraat van het stedelijk gebied Hengelo Enschede. Ruimtelijk en functioneel verknoopt vormen deze twee gemeenten één samenhangend stedelijk gebied. Samen goed voor circa 250.000 inwoners, oftewel de vijfde stad van het land. Verbonden door SHE komen in dit gebied alle kansen en opgaven van Twente samen.

SHE vormt een afspiegeling van de rijke Twentse kwaliteiten met een innovatief kennispark, de vooruitstrevende Universiteit Twente, Saxion, ROC van Twente, toonaangevende culturele en sportvoorzieningen en landschappelijke parels. De historie is voelbaar, met name rond de stationsgebieden van Hengelo en Enschede. En het cultureel aanbod heeft zich de laatste jaren flink verbreed en versterkt. Vanuit haar kwaliteiten biedt SHE een unieke kans om de toegevoegde waarde van de corridor Zwolle-Münster te vergroten en te fungeren als katalysator voor de ontwikkeling van Hengelo en Enschede, de regio Twente en Nederland als geheel. SHE vormt de sleutel tot de volgende schaal-sprong van Twentse top-technologie. Hierbij staan vier doelen centraal. Deze worden op de volgende pagina's beschreven.

DE VIER DOELEN VAN SHE

VAN BRAINDRAIN NAAR BRAINGAIN

20

21

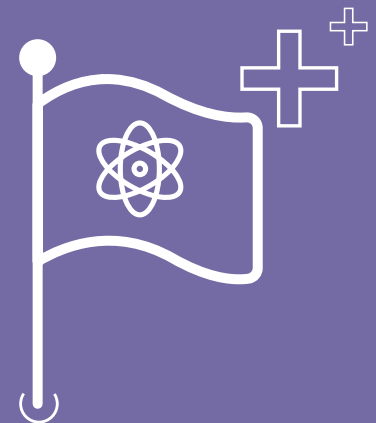
Elk jaar kiezen vele jonge, ambitieuze mensen om in Hengelo of Enschede te gaan studeren. Alleen al de Universiteit Twente verwelkomt jaarlijks meer dan 3.300 eerstejaars studenten. Dat aantal neemt jaarlijks toe. Hier kan talent kennis en vaardigheden opdoen rondom onze uitdagingen van de toekomst. Toch trekken veel alumni – en daarmee belangrijke kennis – na hun studie weer weg. Door gebrek aan aantrekkelijke woonplekken, eigen stedelijke leefkwaliteit, de beperkte zichtbaarheid van regionale topbedrijven en instellingen kunnen zij moeilijk aarden. Boeien en binden blijft een opgave. De groei van de slimme en vaardige beroepsbevolking weet de groei van de economie nog niet bij te benen. SHE wil een plek zijn waar talent wil wonen én werken, met als doel het tij te keren en de uitstroom van kenniswerkers om te buigen naar een instroom.

KRAAMKAMER EN THUISBASIS VOOR TOP-TECHNOLOGISCHE BEDRIJVEN

22

23

Het begint in Twente. Dit is de plek waar menig innovatief bedrijf groot is geworden. Ook nu zetten innovatieve ondernemers hier de eerste stappen richting een betere en slimmere maatschappij, economie en wereld. Na deze eerste stappen ziet menig bedrijf de noodzaak om de vleugels uit te slaan en te vertrekken. SHE zet zich in om het vestigingsklimaat binnen de regio te versterken, zodat dit de plek is waar ondernemers kunnen doorgroeien en nieuwe bedrijven zich willen vestigen. Het doel is om niet enkel de geboorteplaats van top-technologische bedrijven te zijn, maar ook de plek waar ze volledig tot bloei kunnen komen.

INTERNATIONAAL GERENOMMEERDE TOP-TECHNOLOGISCHE REGIO

24

25

Twente is één van de innovatieve hotspots van Nederland en Europa als daarbuiten. Een status die zowel in de directe omgeving nog onvoldoende bekend is. SHE wil dat hier verandering in komt en dat Twentse innovatie op de voorgrond treedt. Bekendheid en zichtbaarheid dient vergroot te worden als basis voor nieuwe partnerschappen. SHE stelt dan ook als doel om Twente (hoger) op de internationale rankings van top-technologische regio's te krijgen.

STEDELIJK LEVEN OP ZIJN TWENTS

26

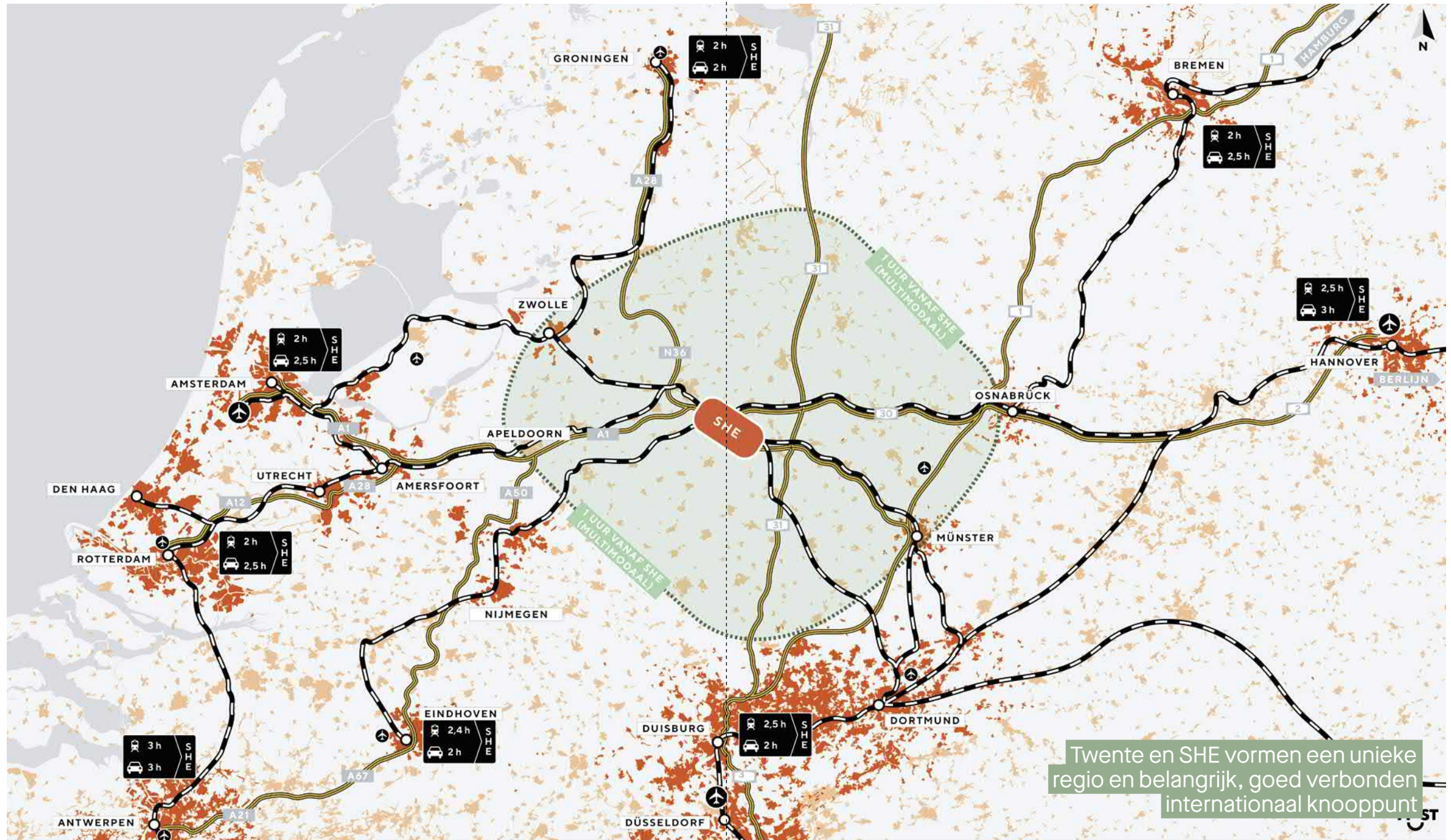

27

SHE ligt centraal in Twente en heeft veel impact op Oost-Nederland. SHE zet zich in voor een impuls in de stedelijke leefcultuur, zonder haar unieke kwaliteiten uit het oog te verliezen. Dit betekent investeren in een aantrekkelijker en completer aanbod van stedelijke voorzieningen en een beleefbaar en toekomstbestendig landschap. Vanuit dit integrale perspectief ontstaat niet enkel een aantrekkelijke plek te verblijven maar ook nieuwe verbanden rondom thema's als klimaatadaptie en circulariteit. SHE heeft als doel om een binnen Nederland unieke leefomgeving te creëren waar stedelijke dynamiek, hoogwaardige cultuur en groene luwte samenkomen.

SHE IS DE SPRINGPLANK VOOR TWENTSE TOP-TECHNOLOGIE

WIE
IS
SHE?

2

2.1 Wie is SHE?

De Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE) is een nieuw stedelijk visitekaartje van Twente. De spoorzone presenteert zich als een unieke plek waar stad en landschap in elkaar overgaan. Twentenaren en (inter)nationale bezoekers voelen zich hier thuis.

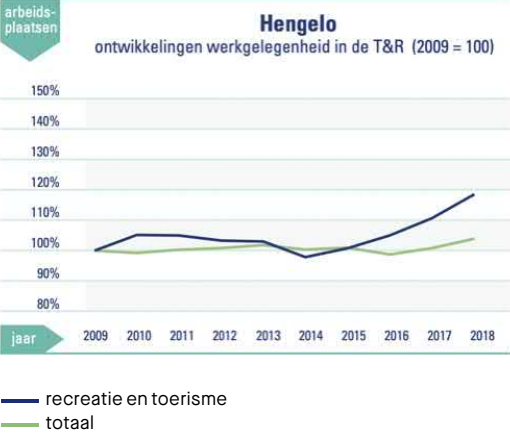
SHE is veel meer dan een project. Het is een langjarig programma voor een schaa sprong. Het draait om samenwerking tussen gemeenten Hengelo en Enschede, het voelen van een gedeelde urgentie en het activeren van alle (markt)partijen. SHE staat voor significante groei van de steden Hengelo en Enschede, duurzame groei van bedrijven en organisaties en een bloeiende samenleving vanuit bestaande en nieuwe Twentenaren. Het gaat over boeien en binden en het dempen van de kenniskrimp; van braindrain naar braingain. SHE is een samensmelting van drie stationsgebieden in twee gemeenten tot één levendig stadsdistrict en staat voor een meer uitnodigend en toegankelijk tussengebied tussen Hengelo en Enschede.

2.2 SHE: Een gebied van versnellen en vertragen

SHE is geen klassieke spoorzone maar een groter stedelijk gebied dat voortborduur t op de hechte relatie tussen Hengelo en Enschede. Het gebied is als een ketting die de twee steden verbindt met daaraan bestaande parels en onontgonnen potenties. Ieder met een eigen aard, maar samen één geheel.

SHE is een gebied van versnellen in dynamiek, groei, innovatie en mobiliteit. Drie stationsgebieden verbinden het gebied met binnen- en buitenland en de unieke 65 kilometer lange F35 fietssnelweg brengt langzaam verkeer op hoge snelheid. De stationsgebieden ontpoppen zich tot echte stedelijke verblijfsplekken waar gewoond, gewerkt en geleefd wordt. Grote aantallen kenniswerkers ontwikkelen hier nieuwe ideeën. FC Twente brengt jaarlijks zo'n 400.000 tot 500.000 fans op de been in de Grolsch Veste. 60.000 mensen bezoeken de poptempels van Metropool met de ambitie om te dit te verdubbelen. En in het FBK-stadion en de IJsbaan Twente worden letterlijk snelheidsrecords gevestigd. SHE is een belangrijk knooppunt voor de regio waar veel Twentenaren in hun dagelijks leven samenkomen.

Groei van werkgelegenheid binnen toerisme en recreatie in Hengelo en Enschede (Trendbureau Overijssel, 2019)

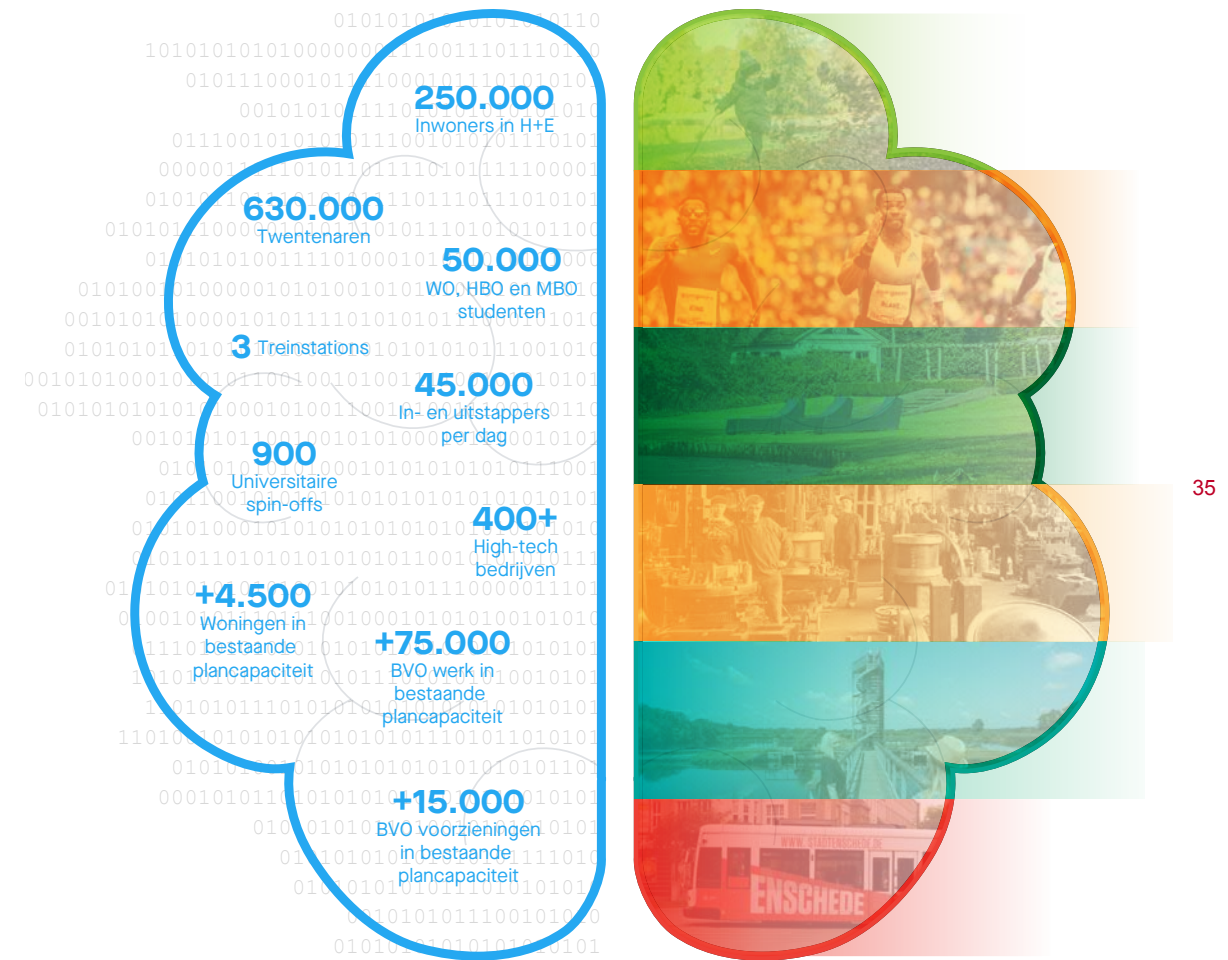
Tegelijkertijd is SHE een gebied van vertragen met ruimte voor ontspanning, landschap, historie en gemeenschapszin. Het is prettig wonen met bijzondere natuur om de hoek, karaktervol historisch erfgoed in de buurt en er wordt goed gescoord op de 'geluksmonitor'. Dit unieke karakter is niet onontdekt gebleven. Met de komst van toeristen heeft de sector zich bovengemiddeld snel ontwikkeld. Binnen- en buitenlanders weten Hengelo en Enschede goed te vinden. Ongeveer een derde van de weekendbezoekers aan de Enschedese binnenstad komt uit Duitsland.

Door twee werelden samen te brengen kan SHE zich ontpoppen tot ware aanjager van het stedelijk gebied Hengelo-Enschede en de regio Twente. Dit vraagt om kruisbestuiving. Het rationele denken vanuit de linkerhersenhel ft waar de kennis, techniek, nuchterheid en 'handen uit de mouwen mentaliteit' van Twente op berust, wordt samengebracht met emotie. Stedelijke

interactie en oprechte binding met een plek red je niet met enkel een skatepark of innovatielab. Dit vraagt om een brede aanpak, dat meegroeit met de regio en ruimte biedt voor tijdelijke cultuur, onverwachte ontmoetingen en evenementen vanuit het bedrijfsleven en de samenleving. Alle ingrediënten zijn aanwezig om dé bestemming voor bèta-kenniswerkers en -ondernemers te worden met werken, wonen en leven in stedelijke en groene setting met goed voorzieningen- en sportaanbod. SHE nodigt mensen uit deze te ervaren en hier eigenaar van te worden. Alleen zo komt de plek voor huidige en toekomstige gebruikers tot leven.

SHE GAAT OVER HET AANSLUITEN BIJ NIEUWE NETWERKEN, RELATIES OPBOUWEN EN STRUCTUREN DOORBREKEN

SHE IS VEEL MEER DAN EEN SPOORZONE

36

37

Stationsgebied Hengelo

YES
SHE
CAN!

3

SHE kijkt naar de toekomst en biedt perspectief voor bedrijven, inwoners en nieuwkomers. SHE nodigt uit tot een nieuwe manier van kijken, meemaken en doen binnen Twente. Als je straks met SHE in contact komt, wat valt dan op?

3.1 SHE is een versneller: Economisch hart van Twente

42 SHE is het hart van het top-technologische ecosysteem van Twente. Hier vind je relevante, economische brandpunten van de toekomst. Alle ingrediënten van het triple helix model tussen bedrijfsleven, onderwijs en overheid zijn aanwezig. Jongeren worden opgeleid en kennis wordt doorontwikkeld bij diverse onderwijsinstellingen zoals de Universiteit Twente, Saxion Hogeschool en ROC van Twente. Theorie wordt vertaald tot innovatieve producten en processen binnen het kennispark en door spelers als Demcon, Thales en het Mesa+ Institute over de hele wereld geëxporteerd. De stationsgebieden ontwikkelen zich snel tot échte stedelijke centra, gedreven door lokale overheden en privaat initiatief.

De resulterende dynamiek is groot met 50.000 studenten op WO, HBO en MBO-niveau, circa 900 universitaire spin-offs, 400 techbedrijven rondom thema's als de energietransitie, digitale samenleving en medische technologie. Met één van de drie beste ROC's van het land staan jonge vakmensen klaar om deze ideeën maakbaar te maken. Op deze energie wordt de komende jaren volop verder gebouwd met zo'n 6.000 woningen, 3.000 arbeidsplaatsen en 5.000 m² voorzieningen en snellere en betere verbindingen nu al in de pijplijn.

Maar er is potentie voor meer. SHE is de springplank voor de volgende schaalsprong van de Spoorzone en de regio. De wisselwerking tussen onderwijsinstellingen en de aanwezige bedrijvigheid kan vele malen sterker en beter zichtbaar worden gemaakt voor

iedereen. Er is nog te weinig interactie tussen bewoners, bedrijven, onderwijsinstellingen en bezoekers. Hetzelfde fenomeen is merkbaar binnen de diverse (gebieds)ontwikkelingen. Er valt veel te winnen door hier vanuit een samenhangend perspectief aan te werken. Om de ontwikkeling van de regio te bestendigen moet ook het voorzieningenniveau versterkt worden. Dit gaat over het beter benutten van het brede scala aan voorzieningen die het stedelijk gebied al rijk is zoals theaters en poppodia, het Rijksmuseum Twente, Oyfo en de vele sportvoorzieningen. Er is al veel aanwezig, maar de brede toegankelijkheid en inbedding in aantrekkelijke stedelijke verblijfsmilieus kan beter. Met nieuwe doelgroepen komen ook nieuwe behoeften naar SHE. Dit vraagt om verrijking van het voorzieningenaanbod. In nieuwe fysieke gebouwen maar ook in de vorm van evenementen en tijdelijke initiatieven die het gebied tot leven brengen.

De uitgangspositie is goed en met SHE als gemene deler wordt gebouwd aan een levendig ecosysteem met leer-, werk- en verblijfsmilieus van wereldklasse. De kern ligt in het versterken van verbindingen. Tussen bedrijven en instellingen onderling maar ook tussen kenniswerker en Twentenaar, tussen leef- en werkkwaliteit en tussen economie en maatschappij. SHE gaat over het maken van interactiemilieus waar ontmoetingen plaatsvinden en nieuwe ideeën ontstaan die te beleven zijn. Een netwerk van plekken met een complementair karakter die samen het vestigingsklimaat op deze centrale locatie versterken. Zo vormt SHE het vliegwiel dat de economische ontwikkeling van Twente verder versnelt.

43

Strategische doelen van de Universiteit Twente

Nu al wordt door de Universiteit Twente hard gewerkt aan het uitbouwen van de top-technologische kracht van de regio. Hierbij staan drie strategische doelen richting 2030 centraal:

■ Shaping Society

- A quest full of challenges

De UT mobiliseert haar krachten en kwaliteiten rondom belangrijke maatschappelijke uitdagingen

■ Shaping Connections

- Proximity: Outside in & Inside out

De UT transformeert in een netwerk van netwerken en werkt samen met partners in de wetenschap en maatschappij

■ Shaping Individuals

- Fostering ownership and talent

De UT ontwikkelt de flexibiliteit om het veranderend wetenschappelijk landschap effectief te navigeren en dienst te doen als proeftuin voor innovatie.

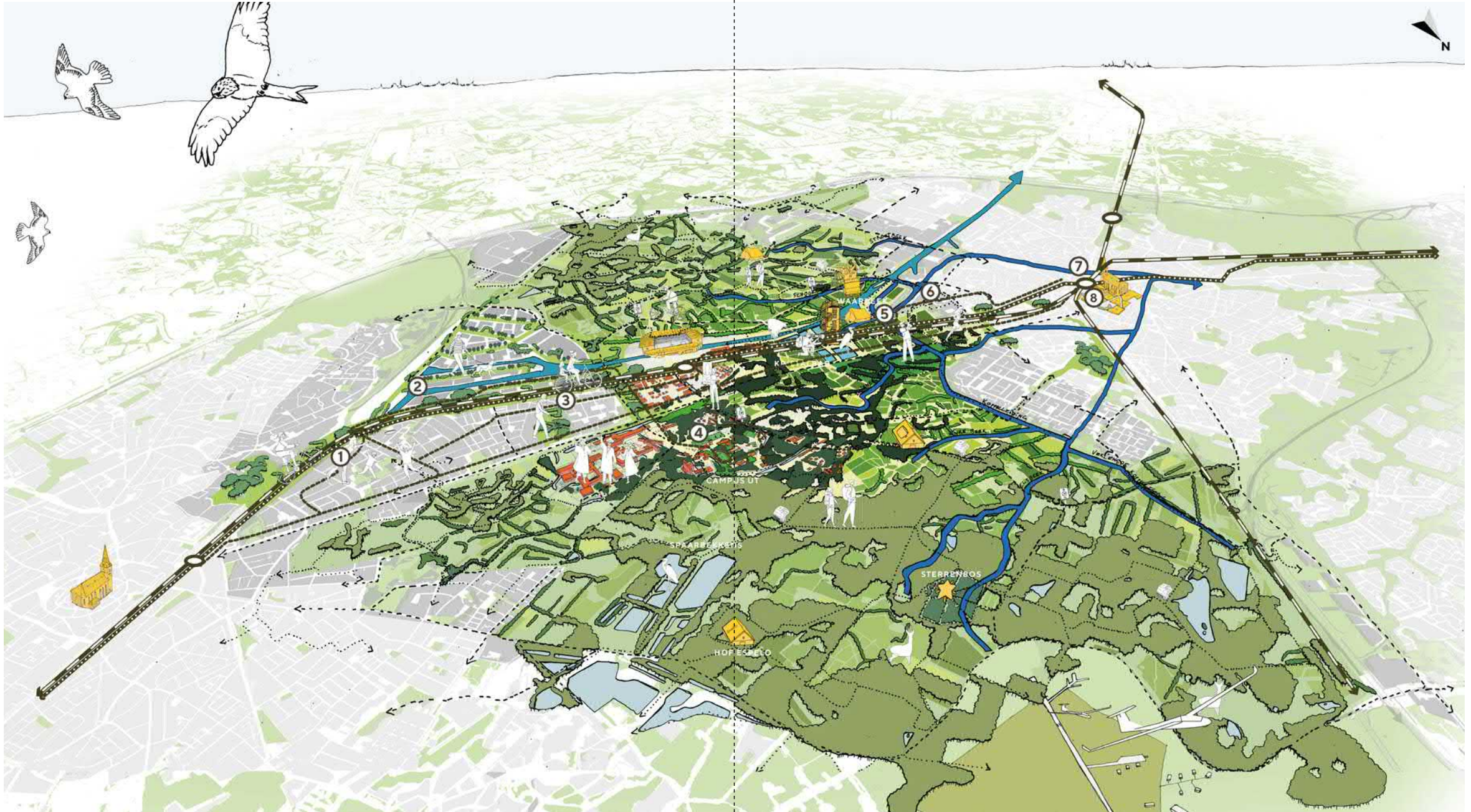
**“WERP DE SCHROOM AF
EN GA STAAN VOOR
TOP-TECHNOLOGIE!”**

SHE op haar snelst: Kennispark en UT als ideeëngenerator, dynamische stationsgebieden en krachtige, diverse wijken. Hoogwaardig verbonden, onderling en met binnen- en buitenland.

Nummers verwijzen naar de beelden achterin dit hoofdstuk.

SHE laat je vertragen. Met SHE is het landschap altijd om de hoek. De bossen, het water en talloze recreatiemogelijkheden creëren waarde voor mens, natuur en klimaat.

Nummers verwijzen naar de beelden achterin dit hoofdstuk.

3.2 SHE is een vertrager: Groen en stedelijk goud

Naast stedelijkheid en de grote economische dynamiek heeft SHE ook een ander karakter. Een meer dan 400 hectare groot aangezicht, bestaande uit bijzondere coulissenlandschappen, rijke bossen en water. Het is hier allemaal te vinden, geaccentueerd door bijzondere groene parels als het Kristalbad en Abraham Ledeborpark. Het rijke Twentse landschap op steenworp afstand van stedelijk gebied vormt de ideale basis voor onderscheidende en betekenisvolle plekken. Alle ingrediënten zijn aanwezig, maar samenhang en kruisbestuiving ontbreken nog. SHE wil de stedelijke gebieden en groene parels van de regio meer van elkaar laten profiteren. Vanuit deze unieke combinatie gaan Twentse stedelijkheid en groen voor goud.

Door te werken aan een samenhangend gebied met stedelijke interactie en landschappelijke beleving, brengt SHE groen en stad bij elkaar. Beleving voor alle gebruikers staat hierbij centraal. Het landschap wordt toegankelijker door betere connecties voor de voetganger, fietser en OV-gebruiker en aanwezige kwaliteiten als het water en de bossen worden versterkt. De recreatieve waarde van het groen

wordt vergroot. Met de aanpak van klimaat- en wateropgaven wordt geïnvesteerd in de toekomst. Het combineren van opgaven is hierbij het speerpunt want zo ontstaan, zoals het Kristalbad bewijst, écht bijzonder plekken.

In SHE komen stedelijke spanning en landschappelijke ontspanning samen. SHE maakt de draai het landschap in en verbindt stad en groen op verschillende niveaus. Er wordt met nieuw perspectief gekeken naar de stadsranden, waarbij verstedelijking en groene lichte elkaar direct ontmoeten als alternatief voor suburbane gebieden. SHE nodigt mensen uit tot hoogkwalitatief leven waarbij de geneugten van de stad en natuur altijd binnen handbereik zijn. Een lunchwandeling in het bos onderbreekt de werkdag in het lab. Weids uitzicht over het Twentse landschap vanuit je slaapkamerraam. Een middag zwemmen in de plassen voorafgaand aan het concert van je favoriete band. Dat zijn het soort belevenissen die SHE tot een thuis maken en waarmee ze talent aan zich weet te binden.

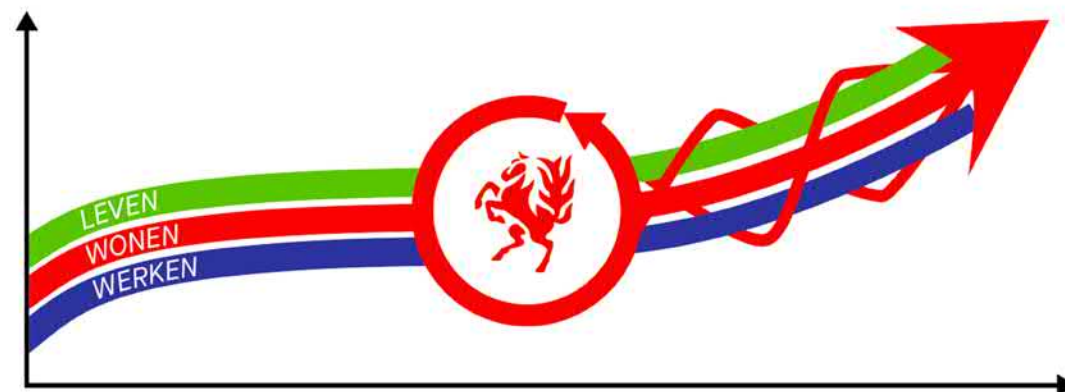
**“HET LANDSCHAP
IS DE VERBINDENDE
KWALITEIT VAN SHE”**

3.3 SHE maakt de schaa sprong

SHE versnelt én vertraagt en bouwt zo vanuit een breed perspectief aan de toekomst. Door bestaande kwaliteiten beter uit te lichten en nieuwe netwerken te cultiveren creëert SHE een nieuw, eigen elan voor de toekomst. Werk-, woon- en leefkwaliteit komen samen in een gebied dat de balans vindt tussen landschap en stedelijkheid, tussen rust en economische dynamiek.

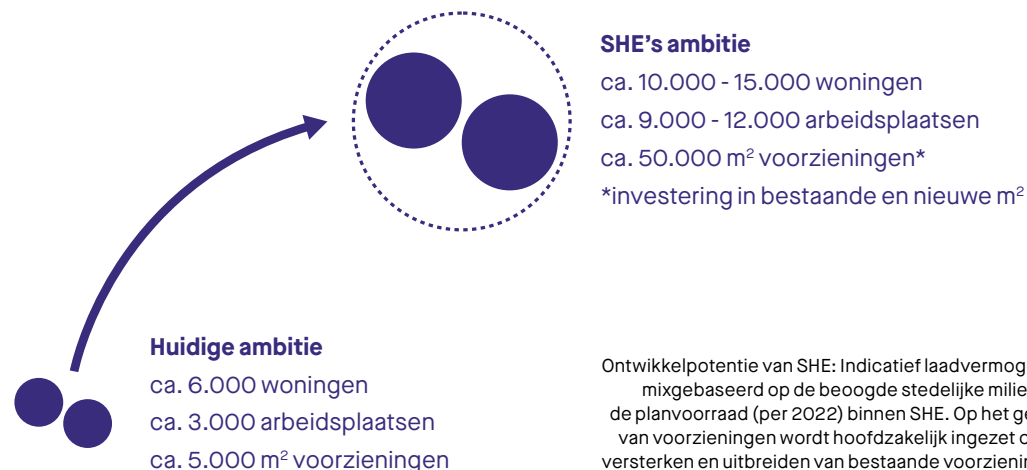
SHE overtuigt dat investeren in het hart van steden en landschappen, samen met het bedrijfsleven en de brede samenleving, een duurzame groeistrategie is. Voor de binding van de lokale bevolking, bedrijvigheid en kennisinstellingen beschouwt SHE menselijke interactie als voedingsbodem en katalysator. Hoe meer mensen elkaar tegenkomen, jong en oud, Twentenaren en bezoekers, bedrijven en burgers, hoe meer voedingsbodem voor stedelijke groei en brede welvaart wordt gecreëerd. Zo was het immers ook in het hoogtij van Twente vanuit de vooraanstaande industriële en de nabije woongebieden,

onderwijsinstellingen en algehele voorzieningsstructuur. SHE gelooft in een groeimodel dat uitgaat van Twentse waarden als nuchterheid, eigenzinnigheid en trots gekoppeld aan een sterk netwerk van bedrijven en samenleving. Ze vertaalt oude glorie naar een postindustriële wedergeboorte. SHE wil een vooruitstrevend schakelpunt zijn dat Hengelo, Enschede, Twente en het buitenland met elkaar verbindt. Een nieuw stedelijk milieu in het hart van Twente dat appelleert aan de rijke historie, aan landschappelijke kwaliteiten, maar tegelijkertijd staat voor nieuwe verbindingen tussen mensen en bedrijven. Dit is de totaalpropositie van SHE.

De totaalpropositie van SHE

Met deze propositie wordt de basis gelegd voor een schaa sprong voor het stedelijk gebied van Twente. Economie, natuur en cultuur versterken elkaar. Nieuwe groene en stedelijke milieus vergroten de aantrekkingskracht op talent, stimuleren interactie en verbinden innovatief denken en maatschappelijke opgaven. Op deze vruchtbare bodem kan de Twentse top-technologie zich verder ontwikkelen en haar agglomeratiekracht vergroten. Met de beoogde schaa sprong voorziet SHE een stevige ontwikkelpotentie voor de gehele Spoorzone:

SHE is één van de grootste binnenstedelijk gebiedsontwikkelingen in de Euregio (Twente, Achterhoek, Münsterland en Osnabrückerland). In omvang maar bovenal qua werkwijze en instelling. SHE doet de dingen net anders. SHE werkt samen tussen publiek, privaat en brede samenleving én over gemeentegrenzen. SHE legt een unieke puzzel vanuit innovatie, stad en landschap. SHE verbindt ratio en emotie. Kortom, SHE doet de dingen op zijn Twents.

Ontwikkelpotentie van SHE: Indicatief laadvermogen en mixgebaseerd op de beoogde stedelijke milieus en de planvoorraad (per 2022) binnen SHE. Op het gebied van voorzieningen wordt hoofdzakelijk ingezet op het versterken en uitbreiden van bestaande voorzieningen.

3.4 De gezichten van SHE

Hoe ziet SHE er in de toekomst uit?

Op de volgende pagina's worden

8 onontgonnen plekken binnen SHE

uitgelicht. De indicatieve collages

zijn bedoeld als inspiratie voor

toekomstige planvorming voor zowel

locaties als voor de integrale, ruimtelijke

gebiedsuitwerking van SHE. De locatie

van de diverse collages is terug te vinden op de eerdere kaarten in dit hoofdstuk.

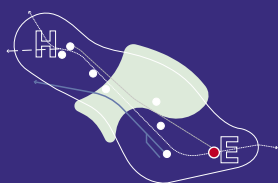
“SHE'S
COMBINATIE VAN
LANDSCHAP, STAD
EN BEREIKBAARHEID
IS EEN ONGEKENDE
KATALYSATOR”

① ② ③ ④ ⑤ ⑥ ⑦ ⑧

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

CULTUURWIJK RIGTERSBLEEK

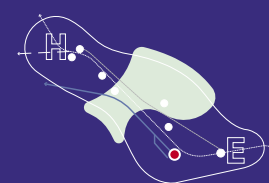
Huidig bedrijventerrein
Rigtersbleek als spannende
stadswijk met volop ruimte voor
cultuur, wonen én werken

① ② ③ ④ ⑤ ⑥ ⑦ ⑧

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

WATERKWARTIER WESTERVAL

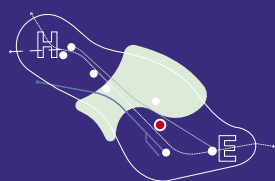
Havengebied Westervall als
stoer stedelijk district, met meer
intensieve bedrijvigheid en ruimte
voor groen, mens en recreatie

①②③④⑤⑥⑦⑧

SPOORZONE HENGELo ENSCHEDE

NIEUW TWEKKELERVELD

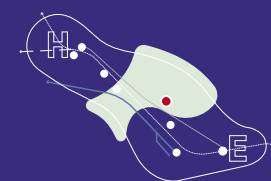
Impuls voor de wijk Twekkelerveld:
Trouw aan de bestaande gemeen-
schap, met frisse nieuwe woon-
plekken en kansen voor ontplooiing

①②③④⑤⑥⑦⑧

SPOORZONE HENGELo ENSCHEDE

INNOVATIEDISTRICT UT CAMPUS

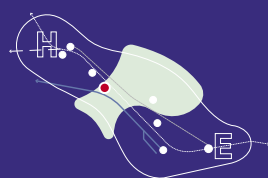
Kennispark als stedelijke
innovatieknoep. Een plek
voor innovatie, bedrijfsleven,
wonen én om te verblijven

①②③④⑤⑥⑦⑧

SPOORZONE HENGELo ENSCHEDE

NATUURHUB ZWAAIKOM

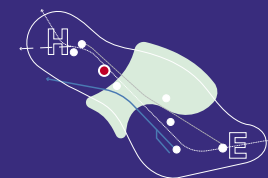
De ZwaaiKom als recreatie-
bestemming, natuurhabitat
en klimaatmachine

①②③④⑤⑥⑦⑧

SPOORZONE HENGELo ENSCHEDE

FBK SPORTCITY

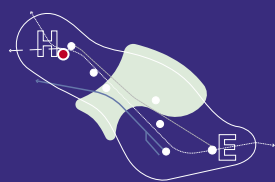
Actief en gezond stedelijk
leven rondom het FBK-stadion

①②③④⑤⑥⑦⑧

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

STORK DISTRICT

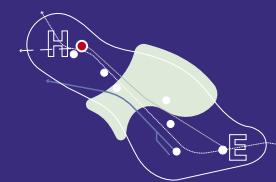
Nieuwe betekenis voor de industriële
historie als stedelijke hub voor
wonen, werken en ontmoeten

①②③④⑤⑥⑦⑧

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

HENGELO STADSENTREE

Een uitnodigende entree
voor de binnenstad
waar je trots op kan zijn

AAN
DE
SLAG

4

GEBIEDSONTWIKKELING**STEDELIJK LEVEN IN HET GROEN****4.1 SHE als langjarig programma**

Het verwezenlijken van de ambities van SHE vraagt om intensieve samenwerking op de lange termijn tussen overheden, bedrijfsleven en onderwijs. Met open vizier en voorbij de traditionele structuren. Daarom wordt beoogd om SHE als gezamenlijk programma te organiseren dat doorgaat waar de grenzen van de individuele gemeenten ophouden.

4.2 Drie programma's voor SHE

SHE draait om het ontwikkelen van een totaalpropositie. Het is daarmee vanzelfsprekend dat het programma zich niet kan beperken tot enkel gebiedsontwikkeling of het neerleggen van een economische agenda. Er moet op meerdere aspecten integraal geacteerd worden om de beoogde schaalessprong vorm te geven. Vanuit dit gegeven wordt ingezet op een drietal programma's, ieder met eigen speerpunten en projecten:

- A Gebiedsontwikkeling:**
Stedelijk leven in het groen
- B Gebiedsmanagement:**
Authentiek en beleefbaar
- C (Inter)nationaal netwerk:**
Top Technology Twente

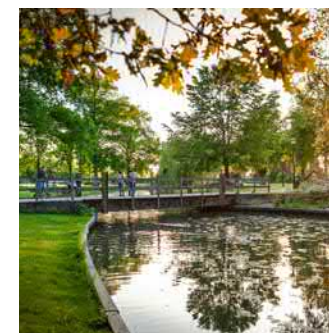
GEBIEDSMANAGEMENT**AUTHENTIEK EN BELEEFBAAR****(INTER)NATIONAAL NETWERK****TOP TECHNOLOGY TWENTE****A Gebiedsontwikkeling:
Stedelijk leven in het groen**

Vanuit integrale gebiedsontwikkeling werkt SHE aan het fysiek en mentaal uitbouwen en verbinden van het groene goud tot een grootstedelijk geheel. Een samenhangend stedelijk gebied met meer ruimte voor wonen, werken en recreëren binnen onderscheidende en inspirerende omgevingen. De inzet? Investeren in de kwaliteit van het nu nog onontgonnen groen en het toevoegen van hoogwaardig wonen, werken en voorzieningen met bijbehorende mobiliteitsprong. De mobiliteitsprong en het investeren in de openbare ruimte als verbindende kwaliteit zijn randvoorwaardelijk voor het creëren van een kwalitatief hoogwaardige stedelijke leefomgeving in het groen.

Momenteel is de meest gebruikte verbinding tussen beide gemeenten de Enschedese- en Hengelosestraat. Daarnaast vormen de F35 fietssnelweg en de spoorlijn twee 'snelle aders' in het gebied. Onderdeel van de mobiliteitsprong is het vergroten van de verbinding en toegankelijkheid van het tussengebied.

Mobiliteitsprong

Groen als verbindende kwaliteit

Toevoegen wonen, werken en voorzieningen

SHE investeert in nieuwe en verbeterde dwarsverbindingen met Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) dat het gebied ontsluit tussen de drie stations. De toevoeging van woningen en voorzieningen vraagt om investeringen in nieuwe infrastructuur, deelmobiliteit en slimme oplossingen voor de parkeeropgave.

De Spoorzone staat voor een integrale opgave om de juiste balans te brengen in verstedelijking en groen, met aandacht voor klimaat, water en natuur. Groen is hierbij de verbindende kwaliteit voor de gebiedsontwikkeling. Om het bestaande groen te ontginnen wordt geïnvesteerd in recreatieve verbindingen en langzaam verkeersroutes, het doorbreken van fysieke barrières en de verblijfskwaliteit. De groene kwaliteitsimpuls is voelbaar binnen de bestaande en nieuwe stedelijke leefomgevingen, waardoor de snelle en vertragende kant van SHE overal voelbaar is.

B Gebiedsmanagement: Authentiek en beleefbaar

SHE geeft invulling aan de groeipotentie van Hengelo, Enschede en Twente. De brede verbinding van wonen, werken en voorzieningen is hierbij het uitgangspunt. Er wordt verstedelijkt en verdicht binnen SHE maar dit betekent niet het simpelweg toevoegen van torens en dichtheid. SHE zet in op dynamische gebiedsontwikkelingen, waarbij innovatie en nieuwe woon-werk-concepten vorm krijgen. Er wordt geïntensifieerd op binnenstedelijke plekken waar interessante, gemixte woon-werkmilieus mogelijk zijn die als voedingsbodem voor SHE dienen. Daarnaast wordt geïnvesteerd in een forse kwaliteitsimpuls in bestaande voorzieningen en worden nieuwe commerciële en culturele voorzieningen toegevoegd.

Bij de ambitieuze schaa sprong van SHE is de sociale cohesie het belangrijkste bindmiddel. Zowel nieuwkomers, Twentenaren, bedrijven en bewoners, moeten zich verbonden voelen met de regio, het gebied en met elkaar. Vanuit gebiedsmanagement krijgt deze verbinding invulling. Zo komt het gebied tot leven en wordt de innovatie en uniciteit van de regio voor iedereen beleefbaar. Vanuit de authenticiteit van de regio en de sterke lokale netwerken wordt gewerkt aan een platform om nieuwe Twentenaren wegwijs te maken en te binden. Het gebied komt tot leven door het organiseren van maatschappelijke en inhoudelijke evenementen die passen bij de toekomstige identiteit van SHE.

Verbinden wat er is en komt

Branding

In de vitrine en beleven

C (Inter)nationaal netwerk: Top-Technologie Twente

SHE bouwt verder door op de krachtige toptechnologische voedingsbodem. SHE zet met een stevige triple helix samenwerking in op de topsectoren HTSM, MedTech en Energy die het gebied al rijk is. Overheid staat hier samen met het onderwijs en bedrijfsleven voor aan de lat. Daarmee zet de regio zich nog meer neer als een sterk, internationaal merk. Dat doet SHE uiteraard niet alleen, maar in nauwe samenwerking met bestaande organisaties en binnenlandse- en buitenlandse partners zoals de Universität Munster.

Triple helix versterken

Top-Technologisch Twente
als internationaal brand

Lobby op regionaal, nationaal
en internationaal niveau

4.3 Organisatie

SHE is een integrale opgave die disciplines en gemeentegrenzen overstijgt. Daarom is het van belang om (onderdelen binnen) de programma's integraal te organiseren. SHE vraagt om programmatische sturing aangehaakt bij bestaande netwerken en organisaties. Een duidelijk takenpakket én uitvoeringskracht is hierbij van belang:

1 Gebiedsontwikkeling:

Groen en stedelijk leven

Regie voeren op het totaalprogramma en grensoverschrijdende investeringen.

2 Gebiedsmanagement:

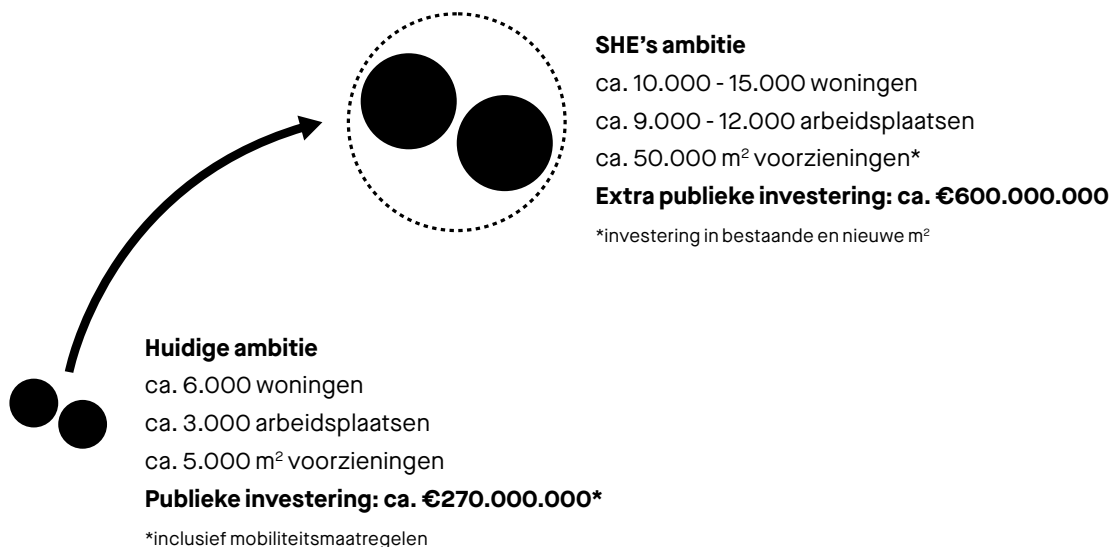
Authentiek en beleefbaar

Coördineren en organiseren van gebiedsmanagement, placemaking en maatschappelijke evenementen.

3 (Inter)nationaal netwerk:

Top Technology Twente

Aansluiten op huidige netwerken, bouwt relaties op en structuren doorbreken.

4.4 Niet alleen toekomst, SHE is al begonnen!

SHE timmert nu al hard aan de weg richting een nieuw gezicht voor de Spoorzone Hengelo-Enschede. In lopende projecten zoals de impuls voor het Kennispark en de visie ontwikkeling van de STORK locatie komt het gedachtegoed nu al tot leven. En belangrijke gebiedsontwikkelingen als Centrumkwadraat, Hart van Zuid en de Binnenstad Hengelo staan in de startblokken of zijn in uitvoering. Hernieuwde Twentse trots wordt steeds meer voelbaar.

Met het bredere perspectief van SHE ontstaat ruimte voor de ambitiesprong die Hengelo, Enschede en Twente verdienen. SHE is het vierde blad aan het klavertje dat het levensgeluk van de Twentenaren een boost geeft. Het staat symbool voor de perfecte eenheid. Een zeldzame mutatie van drie stationsgebieden en twee steden tot één visitekaartje voor top-technologisch Twente. Een plek waar het fijn leven is en een visitekaartje voor top-technologisch Twente.

Dit position paper is hiermee geen slotakkoord maar een startschot. De komende periode wordt SHE verder uitgebouwd. De ruimtelijk-programmatische visie wordt uitgewerkt in een of meerdere een ruimtelijk plannen en vertaald naar een langjarig investeringsplan. De vervolgstappen voor SHE agenderen ook een nieuwe fase voor de samenwerking tussen de gemeenten Hengelo en Enschede en de andere publieke en private partners. SHE gaat immers niet om mooie woorden, maar om Twentse daden.

“SHE IS AL VOL OP STOOM!”

Dit position paper is het resultaat van een intensieve samenwerking tussen de gemeente Hengelo en de gemeente Enschede. De komende periode wordt SHE verder uitgebouwd. Wilt u meer weten u meer weten of betrokken raken? Neem dan contact op via ons centrale e-mailadres:

SHE@Enschede.nl

Maart, 2023

Spoorzone Hengelo Enschede

ONTWIKKELSTRATEGIE

De totaalpropositie gaat verder dan een traditionele gebiedsontwikkeling binnen gemeentegrenzen. De propositie bestaat uit drie programmalijnen, waarbinnen beide gemeenten intensief en integraal samenwerken om invulling te geven aan de opgaven van de ontwikkeling:

- 1) Stedelijk leven in het groen | gebiedsontwikkeling;
- 2) Authentiek en beleefbaar | gebiedsmanagement;
- 3) Top Technology Twente | (inter)nationale lobby.

Dit document geeft per programmalijn inzicht in de ambitie, het programma op hoofdlijnen en de fasering.

Stedelijk leven in het groen | Gebiedsontwikkeling

De gebiedsontwikkeling werkt aan de fysieke en mentale verbinding van het groene goud met een (groot)stedelijke potentie. Een samenhangend stedelijk gebied met meer ruimte voor wonen, werken en recreëren binnen onderscheidende en inspirerende omgevingen. Om de kwaliteiten die deze spoorzone biedt te versterken, te verbinden en leefbaar te maken, ligt de aandacht op drie onderdelen:

- (1) Mobiliteitssprong
- (2) Groen als verbindende kwaliteit
- (3) Toevoegen wonen, werken en voorzieningen

De strategie voor de gebiedsontwikkeling kan in grofweg drie fases verdeeld worden. Op de korte termijn (nu tot 5 jaar) worden huidige lopende projecten afgerond en maken we de huidige strategie met diens gebiedsscope, kaders en ambities verder concreet. Mogelijke projecten en projectlocaties brengen we in beeld, alvorens we de zakelijke kant (door reken- en tekenwerk) van de ontwikkelstrategie verder uitwerken. Hierbij dienen investeringen in de mobiliteitssprong en de openbare ruimte vooruit te lopen op de vastgoedontwikkeling. Deze investeringen zijn randvoorwaardelijk voor de beloftes van nieuwe, verrassende woon- en werkmilieus, maar vereisen voorsortering op de korte termijn door reeds te investeren in mobiliteit, klimaatadaptatie en de stedelijke leefomgeving, passend bij de ambitie.

In de fase daarna (5 tot 10 jaar) vindt eerst investering in nieuwe sleutelprojecten / gebiedsontwikkelingen plaats, doordat de markt inmiddels is benaderd en verschillende samenwerkingen vorm krijgen. De investeringen in mobiliteit en openbare ruimte waarmee reeds een start is gemaakt in de eerste fase worden voortgezet en spelen ook op de middellange termijn een essentiële rol voor het succes van de gebiedsontwikkeling. Op de lange termijn (na 10 jaar) worden nieuwe, complexe herontwikkelingslocaties verder opgepakt alsook de nodige complexe randvoorwaardelijke projecten, zoals het realiseren van een (H)OV-verbinding. Daarnaast heeft de identiteit van SHE inmiddels fysiek vorm gekregen. De aandacht verschuift nu naar het creëren van *flagships*, die de identiteit van SHE verder versterken en uitdragen.

	Korte termijn (< 5 jaar)	Middellange termijn (5-10 jaar)	Lange termijn (> 10 jaar)
Mobiliteit			
Mobiliteitssprong (o.a. parkeeropgave)	x	x	x
Infrastructuur (gebiedsoverstijgend)		x	x
(H)OV		x	x
Openbare ruimte			
Investeren park		x	x
Investeren stedelijke leefomgeving	x	x	x
Investeren klimaatadaptatie	x	x	x
Gebiedsontwikkelingen			
Gebiedsontwikkelingen – lopend	x	x	
Gebiedsontwikkelingen - nieuw		x	x

De huidige ambitie van beide gemeenten is al stevig en ambitieus, met belangrijke ontwikkelingen als Centrumkwadraat, Hart van Zuid, Binnenstad Hengelo en Kennispark. Met het bredere perspectief van SHE ontstaat echter ruimte voor een grotere ambitie sprong dan reeds is ingezet. SHE werkt, inclusief de al ingezette ambitie, aan de ontwikkeling van 10.000 tot 15.000 woningen, circa 9.000 tot 12.000 arbeidsplaatsen en een kwaliteitsimpuls in bestaande en nieuwe voorzieningen binnen SHE. Om ruimte te creëren voor de ambities binnen SHE, zal daarbij ook geïnvesteerd worden in (nieuwe en bestaande) topwerklocaties buiten de grenzen van SHE zelf.

Mobiliteit

- Mobiliteitshubs en parkeeropgave passend bij de gebiedsontwikkelingen
- Mobiliteitsmaatregelen passend bij de ambitie van SHE
- HOV Lightrail (of ART)

Openbare ruimte

- Kwaliteitsimpuls natuur: investeren in "Twente Park"
- Recreatieve verbindingen en langzaam verkeersroutes, beleefbaar maken omgeving Kristalbad
- Vergroenen en verbeteren beleving kruispunten (spoor & weg)
- Kwaliteitsimpuls stedelijke leefomgeving
- Klimaatadaptatie

Gebiedsontwikkelingen

- 10.000 – 15.000 woningen
- circa 9.000 – 12.000 nieuwe arbeidsplaatsen
- Forse kwaliteitsimpuls in bestaande voorzieningen als Grolsch Veste, IJssbaan en Go Planet. Toevoeging van nieuwe commerciële en culturele voorzieningen.
- Mogelijke nieuwe gebiedsontwikkelingen: Waterstad Westerval, FBK City
- Investeren in circa 50 hectare topwerk-locaties buiten de grenzen van SHE, zoals HTSP, Technology Base en nieuwe locaties.

Authentiek en beleefbaar | Gebiedsmanagement

Het gebiedsmanagement zoekt de verbinding tussen nieuwkomers, Twentenaren, bedrijven en instellingen. Zo komt de gebiedsontwikkeling tot leven en wordt de innovatie en uniciteit van de regio beleefbaar. De focus ligt daarbij op drie programmaonderdelen:

- (1) Verbinden wat er is en wat er komt
- (2) Branding
- (3) In de vitrine en beleven

Met “Het Verhaal van SHE” ligt er een basis voor de positionering van SHE. Op de korte termijn is het zaak dit verhaal verder vorm te geven tot een merk dat door de projecten, bedrijven, bewoners en bezoekers gevoeld wordt en uitgedragen kan worden. Bestaande *branding* vervalt niet meteen, maar wordt verbonden met de nieuwe ambities van SHE. Daarnaast dient er gestart te worden met marketing, het opzetten van het SHE-netwerk en het optuigen van een loket of fysiek aanspreekpunt voor SHE tezamen met *placemaking*-activiteiten in het gebied.

Op de middellange en lange termijn is het zaak SHE als één merk uit te dragen. Dit ‘showcasen’ van het merk SHE gebeurt onder andere door een eenduidige marketing, het opzetten van lokale jaarlijkse evenementen die verbonden zijn aan de regio en het ontwikkelen van flagships die de identiteit van SHE uitdragen en verder versterken.

Om de ambities voor deze bijzondere spoorzone waar te maken is het van belang dat er één centrale organisatie met lef en mandaat gevormd wordt, die zich niet alleen ontfermt over het gebiedsmanagement, maar ook als centraal punt voor de (inter)nationale lobby fungeert. Deze organisatie kent daarbij een ingroeimodel, waarbij passend bij het ambitieniveau en de fase van de ontwikkeling opgeschaald kan worden. Ook eventuele huisvesting van de organisatie zal hierbij meegroeien. Beide gemeenten zullen hierin moeten investeren door bestaande publieke middelen te combineren.

	Korte termijn (< 5 jaar)	Middellange termijn (5-10 jaar)	Lange termijn (> 10 jaar)
Verbinden wat er is en wat er komt			
“SHE” netwerk opzetten	X		
Loket als servicepunt	X	X	X
Inspraak avonden	X	X	
Branding			
Het brand SHE verder ontwikkelen	X		
Marketing en PR		X	X
Showcasing en beleving			
Lokale evenementen		X	X
Kunst en innovatie in de openbare ruimte		X	X
Ontwikkelen flagship		X	X

Top Technology Twente | (Inter)nationale lobby

Met circa 900 universitaire spin-offs, 400 techbedrijven en 50.000 studenten op WO, HBO en MBO-niveau vormt SHE nu al een dynamisch top-technologisch ecosysteem. SHE biedt kansen om dit netwerk te versterken op fysiek, mentaal en economisch vlak. Zodat bedrijven en Twentenaren elkaar en de wereld kunnen ontmoeten.

De programmalijn 'Top Technology Twente (3T)' is onder te verdelen in drie verschillende thema's.

- 1) Triple-helix versterken
- 2) 3T als internationaal merk
- 3) Lobby op regionaal, nationaal en internationaal niveau

Op de korte termijn gaat het om het opzetten van het triple helix netwerk en lobbylijnen. Dit wordt bereikt door de samenwerking tussen de gemeenten te versterken, door actoren in het huidige netwerk vast te stellen en hiermee aansluiting te vinden en naar buiten te treden met een gezamenlijke lobbystrategie. Op de middellange termijn ligt de focus op langdurige samenwerking binnen de triple helix en het vergroten van de naamsbekendheid van 3T. Middelen hiertoe zijn het aangaan van partnerschappen en het faciliteren van (inter)nationale kennisuitwisseling via handelsreizen, congressen en allianties met andere triple helix organisaties.

	Korte termijn (< 5 jaar)	Middellange termijn (5-10 jaar)	Lange termijn (> 10 jaar)
Triple Helix versterken			
Aansluiten Triple-Helix netwerk op niveau van SHE	X		
Partnerschappen en samenwerkingstafels		X	
3T als internationaal brand			
(Inter)nationale kennisuitwisseling		X	
Testzone voor (retro)innovatie		X	X
Lobby			
Vaststellen netwerk en formuleren doelstellingen lobbystrategie	X		